

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Luka Zupančič

Šanghajska organizacija za sodelovanje v ruski geopolitični misli

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Luka Zupančič

Mentor: red. prof. dr. Zlatko Šabič

Šanghajska organizacija za sodelovanje v ruski geopolitični misli

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

*»Umom Rossiju ne ponjat',
aršinom obščim ne izmerit':
u nej osobennaja stat' -
v Rossiju možno tol'ko verit'«
(Tjutčev 1866/1987, 464).*

Zahvaljujem se svojemu mentorju red. prof. dr. Zlatku Šabiču za sprejem mentorstva, za njegovo strokovno vodenje in nasvete v času nastanka tega diplomskega dela.

Šanghajska organizacija za sodelovanje v ruski geopolitični misli

V sodobni mednarodni skupnosti, kateri pretijo številne grožnje, ki ne poznajo nacionalnih meja, države multilateralno sodelujejo prek različnih mednarodnih organizacij. To diplomsko delo predstavi Šanghajske organizacije za sodelovanje (ŠOS), države, ki v njej sodelujejo, področja tega sodelovanja in posebej protiteroristično sodelovanje, saj terorizem prizadene vse države ŠOS. Glavni cilj raziskave je ugotoviti pomen ŠOS za Rusko federacijo in njeno zunanjo politiko. Delo razkrije rusko delovanje in interese znotraj ŠOS, ruske odnose z državami ŠOS ter pomen, ki ga imajo mednarodne organizacije za Rusko federacijo. Geopolitika je teoretični nastavek raziskave, ki utemeljuje rusko zunanjepolitično delovanje. Delo predstavi glavne ruske geopolitične usmeritve, ki so se razvile tekom zgodovine ter pomen, ki ga ima geopolitika za analizo zunanje politike Rusije, prikaže pa tudi temeljne geopolitične definicije in koncepte. Delovanje Ruske federacije v ŠOS je analizirano z namenom proučiti odnose, ki jih ima Ruska federacija z državami ŠOS ter tako ugotoviti pomen ŠOS zanjo.

KLJUČNE BESEDE: Šanghajska organizacija za sodelovanje, Ruska federacija, geopolitika, mednarodne organizacije.

Shanghai Cooperation Organization in Russian geopolitical thought

In the contemporary international community, challenged by numerous threats that do not acknowledge national borders, states cooperate multilaterally through various international organizations. This diploma work presents the Shanghai Cooperation Organization (SCO), states that cooperate inside it, areas of such cooperation and especially counter-terroristic cooperation, as terrorism affects all SCO states. Main goal of this research is to define the meaning of the SCO for the Russian Federation and its foreign policy. The diploma work reveals Russian actions and interests inside the SCO and Russian relations with SCO states, as well the meaning that international organizations present for the Russian Federation. The geopolitics is a theoretical framework for this research. It presents main Russian geopolitical directions that have developed during history and the meaning that geopolitics has for the Russian foreign policy analysis. The research also introduces basic geopolitical definitions and concepts. Russian actions in the SCO are analyzed in order to examine relations that the Russian Federation has with SCO states and to define the meaning of the SCO for it.

KEY WORDS: Shanghai Cooperation Organization, Russian Federation, geopolitics, international organizations.

KAZALO

1	UVOD	9
1.1	Predstavitev, namen in relevantnost izbrane teme	9
1.2	Raziskovalno vprašanje.....	10
1.3	Cilji in omejitve	10
1.4	Struktura diplomskega dela	11
1.5	Metodologija diplomskega dela	12
2	RUSKA GEOPOLITIČNA MISEL	12
2.1	Uvod v geopolitiko in ruske geopolitične usmeritve	12
2.2	Ruska geopolitika kot zunanja politika Ruske federacije	15
2.3	Vloga azijskega vektorja v ruski geopolitiki	20
2.4	Ruska federacija in Srednja Azija	23
3	VLOGA MEDNARODNIH ORGANIZACIJ V RUSKI GEOPOLITIČNI MISLI	26
4	ŠANGHAJSKA ORGANIZACIJA ZA SODELOVANJE	30
4.1	Nastanek Šanghajske organizacije za sodelovanje in njen namen	30
4.2	Države članice, opazovalke in partnerice dialoga	33
4.3	Struktura organizacije	34
4.4	Procesi odločanja.....	36
4.5	Področja sodelovanja	37
4.6	Primer sodelovanja v okviru Šanghajske organizacije za sodelovanje: boj proti terorizmu	38
5	ŠANGHAJSKA ORGANIZACIJA ZA SODELOVANJE SKOZI RUSKO PRIZMO	41
5.1	Delovanje Ruske federacije v Šanghajski organizaciji za sodelovanje	42
6	SKLEP.....	45
7	LITERATURA.....	49

SEZNAM KRATIC

APEC/ATES	Organizacija azijsko-pacifiškega ekonomskega sodelovanja (<i>Aziatsko-Tihookeanskoe ekonomičeskoe sotrudničestvo</i>);
ASEAN/ASEAN	Združenje držav Jugovzhodne Azije (<i>Asociacija gosudarstv Jugo-Vostočnoj Azii</i>);
BRIK/BRIK	Brazilija, Rusija, Indija, Kitajska (<i>Brazilija, Rossija, Indija, Kitaj</i>);
EEP/EEP	Enotno ekonomsko prostranstvo Rusije, Belorusije in Kazahstana (<i>Edinoe ekonomičeskoe prostranstvo Rossii, Belorussii i Kazahstana</i>);
EU/ES	Evropska unija (<i>Evropejskij sojuz</i>);
EVRAZES/EVRAZES	Evrazijska ekonomska skupnost (<i>Evrazijskoe ekonomičeskoe soobščestvo</i>);
GUAM/GUAM	Organizacija za demokracijo in ekonomski razvoj Gruzije, Ukrajine, Azerbajdžana in Moldavije (<i>Organizacija GUAM</i>);
G8	Skupina osmih industrializiranih držav (<i>Bol'saja vos'mjorka</i>);
G20	Skupina najpomembnejših svetovnih gospodarstev (<i>Bol'saja dvadcatka</i>);
ICJ	Meddržavno sodišče (<i>International Court of Justice</i>);
KBTSE	Šanghajska konvencija bojevanja proti terorizmu, separatizmu in ekstremizmu (<i>Šanhajskaja konvencija o bor'be s terrorizmom, separatizmom i ekstremizmom</i>);
LDSR/LDPR	Liberalno demokratska stranka Rusije (<i>Liberal'no-demokratičeskaja partija Rossii</i>);
MZZRF	Ministrstvo za zunanje zadeve Ruske federacije (<i>Ministerstvo inostrannyh del Rossijskoj Federacii</i>);

NATO/NATO	Organizacija severnoatlantskega sporazuma (<i>Organizacija Severoatlantičeskogo dogovora</i>);
OECD/OESR	Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj (<i>Organizacija ekonomičeskogo sotrudičestva i razvitija</i>);
OIS/OIS	Organizacija islamskega sodelovanja (<i>Organizacija Islamskogo sotrudičestva</i>);
OPKV/ODKB	Organizacija pogodbe o kolektivni varnosti (<i>Organizacija Dogovora o kolektivnoj bezopasnosti</i>);
OVSE/OBSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (<i>Organizacija po bezopasnosti i sotrudičestvu v Evrope</i>);
OZN/OON	Organizacija združenih narodov (<i>Organizacija Ob'edinjonnyh Nacij</i>);
RATS/RATS	Regionalna antiteroristična struktura (<i>Regional'naja Antiterrorističeskaja Struktura</i>);
RFASEAN	Regionalni forum Združenja držav Jugovzhodne Azije (<i>Regional'nyj forum Asociacii gosudarstv Jugo-Vostočnoj Azii</i>);
SAEZ/CAES	Srednjeazijsko ekonomsko združenje (<i>Central'noaziatskoe ekonomičeskoe soobščestvo</i>);
SND/SNG	Skupnost neodvisnih držav (<i>Sodružestvo Nezavisimyh Gosudarstv</i>);
SSKJ	Slovar slovenskega knjižnega jezika;
STO/VTO	Svetovna trgovinska organizacija (<i>Vsemirnaja Torgovaja Organizacija</i>);
ŠOS/ŠOS	Šanghajska organizacija za sodelovanje (<i>Šanhajskaja organizacija sotrudičestva</i>);
UL OZN	Ustanovna listina Združenih narodov (<i>Ustav OON</i>);

UL ŠOS	Ustanovna listina Šanghajske organizacije za sodelovanje (<i>Hartija Šanhajskoj organizaciji sotrudničestva</i>);
VS OZN	Varnostni svet Organizacije združenih narodov (<i>Sovet Bezopasnosti OON</i>);
ZDA/SŠA	Združene države Amerike (<i>Soedinjonnye Štaty Ameriki</i>).

1 UVOD

1.1 Predstavitev, namen in relevantnost izbrane teme

Ruska federacija oz. Rusija je velesila, ki ima svoje interese v različnih regijah in tudi širše v globalnem smislu. Geopolitika je teoretski nastavek, ki pojasnjuje zunanjepolitično delovanje ruske države v sodobni mednarodni skupnosti. Ta postaja vse bolj heterogena, med akterji še vedno igrajo glavno vlogo države, ne gre pa zanemariti niti vloge in pomena mednarodnih organizacij. Svet se sooča z novimi izzivi, ki niso več samo narave konvencionalnega vojskovanja, ampak so to tudi teroristične grožnje, razne oblike ekstremističnih dejanj, trgovina z drogo, okoljske spremembe. To je le nekaj primerov z obširnega seznama groženj in izzivov mednarodni skupnosti. Vsi ti problemi zadevajo prav vse države sveta in od njih zahtevajo kolektivno ukrepanje za boj proti tem nevarnostim. Države se tako v današnjem mnogopolarnem mednarodnem okolju, v katerem deluje več med seboj enakovrednih akterjev oz. držav, povezujejo in prek najrazličnejših mednarodnih organizacij multilateralno sodelujejo za doseg skupnih ciljev. To lahko poteka na univerzalni oz. globalni ravni ali pa na različnih regionalnih področjih.

Šanghajska organizacija za sodelovanje (ŠOS) kot novejša mednarodna regionalna organizacija vedno bolj dobiva neko razpoznavno težo in pomen v mednarodni skupnosti. Znotraj te organizacije sodeluje šest držav v ožjem, v širšem formatu pa štirinajst držav, predvsem na varnostnem področju, vendar ne izključujejo niti ekonomskega, humanitarnega in splošno politično-povezovalnega sodelovanja. Ena izmed njih je tudi Ruska federacija, ki vedno bolj poudarja predvsem mednarodni varnostni pomen te organizacije tako v regionalnem kot tudi globalnem smislu, hkrati pa tudi opozarja na potencial sodelovanja, ki ga ima ta organizacija, sicer sestavljena iz precej med seboj raznolikih držav.

V slovenskem akademskem prostoru je ŠOS relativno manj preučevana organizacija, tuja literatura pa vsebuje precej različne analize na njeno temo. S tem mislim predvsem na pomen in težo, ki naj bi jo po mnenju različnih avtorjev ŠOS imela v mednarodni

skupnosti. Tako se razlikujejo mnenja o tem, koliko in ali je ŠOS sploh pomembna, kakšno 'sodelovanje' sploh predstavlja ter kakšne koristi imajo od nje njene države članice. Nekateri avtorji, kot je npr. Bobo Lo (2011, 370), menijo, da so dosežki ŠOS skromni, pa vendar vidni. Organizacija torej vzbuja določeno pozornost, hkrati pa se poraja določen dvom glede njenega varnostnega, političnega in ekonomskega potenciala. Ravno zaradi tako raznolikih (včasih celo povsem nasprotnih) pogledov sem se odločil, da ŠOS podrobneje raziščem.

Menim, da lahko na tovrstna vprašanja najprimerneje odgovori neka država članica ŠOS in s tem tudi praktično podpre to mojo raziskavo. S tem namenom sem si izbral Rusko federacijo, ki bo v diplomskem delu služila kot primer pokazatelja konkretnega delovanja ŠOS. Namen diplomskega dela je znotraj organizacije proučiti ruska stališča. Primarni razlog za izbiro študije primera Ruske federacije kot članice ŠOS je njena edinstvena politična lega, saj se geografsko nahaja med Evropo in Azijo, s čimer predstavlja nekakšen vmesni člen med Evropo in Kitajsko. V mednarodni skupnosti, ko smo po koncu hladne vojne priče intenzivnemu preigravanju političnih in ekonomskih interesov, je ruski pogled na ŠOS prav v luči svoje geografske pozicije še toliko vrednejši pozornosti.

1.2 Raziskovalno vprašanje

V skladu z zgornjo utemeljitvijo, zakaj želim proučiti delovanje Ruske federacije v ŠOS, sem si zastavil raziskovalno vprašanje, ki se glasi: *Kakšen je pomen Šanghajske organizacije za sodelovanje za Rusko federacijo in njeno zunanjo politiko?*

1.3 Cilji in omejitve

V diplomskem delu bom analiziral ŠOS, njeno strukturo in delovanje ter ugotavljal njen pomen za Rusko federacijo. Znotraj ŠOS bom v okvirjih geopolitične teorije posebej proučeval zunanjo politiko Ruske federacije in njena stališča. To bom storil tudi s pomočjo pregleda izjav oz. opredelitev ruskih zunanjepolitičnih akterjev do ŠOS.

Pokazal bom, kje so perspektive ŠOS in ob enem tudi, kje so težave v njenem delovanju. Ta raziskava pa ima tudi omejitve; ŠOS preučujem skozi rusko prizmo, kar pomeni, da detajlno ne zahajam v uradna stališča drugih držav članic. Odnose med državami opišem, če se tičejo njihovega odnosa do Ruske federacije in to le, če gre za pristop le-te do ŠOS kot organizacije v celoti in ne bilateralno do vsake države posebej. Več pozornosti posvetim odnosom Ruska federacija-Kitajska in Ruska federacija-države Srednje Azije. Moja raziskava temelji na študiju primarnih in sekundarnih virov, vendar je omejitev v tem, da sam nisem imel možnosti neposrednega opazovanja dogajanja v ŠOS. Moje znanje zato temelji le na podlagi dostopne literature.

1.4 Struktura diplomskega dela

V drugem poglavju diplomskega dela bom predstavil geopolitiko in pomen geopolitične teorije za analizo zunanje politike Rusije ter nakazal njeno azijsko zunanjepolitično usmeritev kot podlago za raziskavo ŠOS. Podrobneje bom razdelal delovanje Ruske federacije v Srednji Aziji. Prav tako se bom vprašal, kakšna je današnja ruska geopolitika in ali ruska zunanja politika še vedno temelji na neki ideološki usmeritvi, ki je bila značilna za obdobje Sovjetske zveze. Predstavil bom tudi institucije izvajanja sodobne ruske zunanje politike.

V tretjem poglavju bom predstavil pomen mednarodnih organizacij za Rusko federacijo in proučil njeno multilateralno delovanje.

Šanghajsko organizacijo za sodelovanje bom predstavil v četrtem poglavju, kjer bom pregledal njene organe, države, področja delovanja in predstavil koncept sodelovanja na primeru boja proti terorizmu, saj ta prizadene vse države in tudi ŠOS se je pretežno institucionalizirala po terorističnih napadih v New Yorku, 11. septembra 2001. V tem poglavju bom analiziral tudi ustanovni dokument (Ustanovno listino) ŠOS.

V petem poglavju bom predstavil zunanjepolitično delovanje Ruske federacije v ŠOS in ugotavljal pomen, ki ga ima ta organizacija zanjo.

Šesto poglavje bo sklepno poglavje diplomskega dela, v katerem bom sklenil svojo analizo. Temu bo sledil še seznam literature.

1.5 Metodologija diplomskega dela

V svoji raziskavi bom uporabil geopolitično teorijo, prek katere bom proučil rusko zunanje politično delovanje v ŠOS. Pri analizi bom uporabil primarne in sekundarne vire. Prvi so predvsem uradni dokumenti ruskih zunanje političnih institucij, kot sta npr. predsednik Ruske federacije in Ministrstvo za zunanje zadeve Ruske federacije (MZZRF), ter uradne izjave ruskih zunanje političnih akterjev. Ostali viri so članki, knjige in študije na temo ŠOS in ruske geopolitike. Tuji viri moje raziskave so v angleškem in ruskem jeziku, sam sem tudi avtor njihovih prevodov v slovenski jezik.

2 RUSKA GEOPOLITIČNA MISEL

2.1 Uvod v geopolitiko in ruske geopolitične usmeritve

Da bi bilo v nadaljevanju razumljivo, kakšna je ruska geopolitika v regiji držav Šanghajske organizacije za sodelovanje,¹ si je najprej treba pogledati temeljne koncepte geopolitične teorije. Prav tako želim ugotoviti mesto geopolitike v razmerju do ostalih konceptov, kot so mednarodni odnosi, zunanja politika, prostranstvo² in mednarodna skupnost. Ob tem želim še pogledati, kako se do geopolitičnih definicij in konceptov opredeljuje tovrstna ruska literatura.

Sodobna mednarodna skupnost je, za razliko od prvotnih družbenih struktur, kompleksna, heterogena in soodvisna. Ta se kaže v vsestranskih političnih, ekonomskih, varnostnih, kulturnih idr. odnosih, ki so se kristalizirali prek industrijske, prometne, tehnološke in znanstvene revolucije in privedli do novih pojavov, kot so svetovni trg, ter še dodatno poudarili razlike med državami (Benko 1987, 9–10). Velja tudi poudariti, da sta notranja in zunanja politika države povezani. Družba, ki je organizirana v državi, se prek zunanje politike izraža navzven v mednarodno skupnost, da bi v njej uresničevala

---

¹ Zaradi pogostega pisanja imena organizacije Šanghajske organizacije za sodelovanje smiselno zapisujem s kratico ŠOS. Ta se uporablja tudi v ruski literaturi.

² Prostranstvo je prostran, obširen svet, prostor. Primer so prostranstva Sibirije (Slovar slovenskega knjižnega jezika – SSKJ 2012).

svoje materialne in nematerialne interese, s tem ko realnosti v mednarodni skupnosti spreminja ali pa se jim prilagaja (Benko 1997, 221–2). Razprava o mednarodnih odnosih, ki predstavljajo neki splošen vzorec obnašanja in dejavnikov, ki vplivajo z enega nacionalno zamejenega ozemlja na drugega ter vplivajo na zunanje politike držav in pa družbenih vedah ter ostalih že naštetih konceptih, kot sta mednarodna skupnost in zunanja politika, je prek različnih avtorjev predvsem po drugi svetovni vojni privedla do spoznanja o svojstveni in samostojni družboslovni znanosti oz. disciplini, tj. znanosti o mednarodnih odnosih (*ibid.*, 32–44). Znotraj nje so se razvile številne teorije oz. usmeritve pri raziskovanju mednarodnih odnosov. Ena takšnih je tudi geopolitična teorija.

Največ pozornosti raziskovalcev je bila ta teorija deležna neposredno po prvi in drugi svetovni vojni, pa tudi po letu 1991, ko je razpadla Sovjetska zveza in se je končalo bipolarno obdobje hladne vojne. S tem je t. i. binarna geopolitična šola izgubila dominanten razlagalni položaj, saj je prepoznavala svet razdeljen na dve nasprotni si interesni sferi, eno pod okriljem Združenih držav Amerike (ZDA), drugo pa pod okriljem Sovjetske zveze. S koncem bipolarizma, ki je predstavljal delitev na ti dve sferi, je tekma za prostor in interesne sfere v mednarodni skupnosti postala aktivnejša. Geopolitika je postala sinonim za takšno tekmo tako v notranji kot tudi zunanji politiki (Parker 1997, 242; Simoniti 1997, 7–9; Dugin 2011, 6).

Prvi, ki je uporabil pojem geopolitika, je bil švedski politolog Rudolf Kjellen, ki jo je leta 1916 označil kot analizo politike, ki jo pogojujejo prostorski dejavniki.³ Po Kjellenu zahteva geopolitika politično analizo tako notranjega političnega konteksta kot tudi zunanjega, tj. odnosa med subjekti, ki delujejo na mednarodnem prizorišču (Simoniti 1997, 10–5).

Angleški geograf Halford Mackinder je leta 1904 zapisal, da je osrčje Evrazije velikansko območje, ki zaradi svojih geografskih značilnosti tvori naravno trdnjavo kot zaščito pred vpadi tujih ljudstev. To območje, ki vključuje tudi Sibirijo, so Rusi zavzeli v času svojih vzhodnih osvajalnih pohodov.⁴ S tem je ruska država pridobila močen

---

³ Prostorski dejavniki so tako fizični kot tudi medsebojna odvisnost prostorsko opredeljenih političnih entitet (Simoniti 1997, 10).

⁴ O ruskih vzhodnih osvajanjih bo več govora v nadaljevanju.

mednarodni položaj. Mackinder je nato leta 1919 zapisal, da 'Osrčje'⁵ predstavlja Evrazijo, država s klasičnimi evrazijskimi geografskimi značilnostmi pa je Rusija (Parker 1997, 79–80; Mackinder 1904/1998, 30; Dugin 2011, 166; Gadžiev 2011, 16). Mackinder je predstavnik t. i. 'geografskega determinizma', katerega utemeljitelj je sicer nemški geograf Friedrich Ratzel, pomeni pa odvisnost politike in njenih odločitev od geografskega⁶ prostora (Dugin 2011, 29–30 in 44–5; Gadžiev 14–6).

Prostranstvo,⁷ kot že omenjen obširen prostor, se v ruskem diskurzu deli na geopolitično in politično. Prvo predstavlja področje vplivanja geopolitičnega subjekta (npr. države op. a.), znotraj katerega le-ta sledi svojim interesom in ni zamejeno z državnimi mejami. Politično prostranstvo pa je zamejeno z državnimi mejami, znotraj katerega država izvaja nadzor nad svojim prebivalstvom (Marinčenko 2009, 418).

Klasična definicija geopolitike tako obravnava odnos med prostorom v vseh njegovih razsežnostih in politiko, odraža interese in cilje nekega političnega subjekta ter njegovo moč⁸ v odnosu do drugih (Simoniti 1997, 10–28). Geopolitični koncept vključuje tako politiko in družbo v medsebojnem odnosu z geografijo (Dugin 2011, 5).

Kritična geopolitika⁹ obravnava geopolitični koncept na način, kako akterji (države) razumejo geografijo in mednarodne politike ter pri tem prikazujejo lasten pogled na razmere v mednarodni skupnosti (Ó Tuathail 1998, 1–3). S tem kritična geopolitika opozarja na problematiko subjektivnega pristopa do geografskih predstav ter razumevanja in osmišljanja sveta (Dodds 2007, 4–11).

Politologi uvrščajo geopolitiko v politološke znanosti, predvsem v znanost o mednarodnih odnosih, mnogi avtorji pa dandanes zavračajo geografski determinizem

---

⁵ 'Osrčje' po Mackinderju geografsko predstavlja velika evrazijska nižina, katere del je tudi današnja Ruska federacija, pa tudi območje Srednje Azije in Vzhodna Evropa (Parker 1997, 82–3).

⁶ Geografski dejavnik pa ni edini, ki vpliva na politične odločitve, ampak so tudi drugi dejavniki: ideologija, religija, tehnologija, kultura, stopnja soglasja, notranja in zunanja legitimnost itd. (Simoniti 1997, 29).

⁷ Ruski jezik razlikuje med konceptoma mednarodna skupnost (*meždunarodnoe soobščestvo*) in prostranstvo/mednarodno prostranstvo (*prostranstvo/meždunarodnoe prostranstvo*). Slednje je prostorsko zamejeno in pojmovano glede na naravne ali druge značilnosti npr.: ozemeljsko, pomorsko, zračno, ekonomsko, kulturno-civilizacijsko, informacijsko idr. prostranstvo. Tako ga navaja Gadžiev (2011, 41).

⁸ Moč v smislu materialnih zmožnosti države, kot so vojaška moč, velikost ozemlja, št. prebivalstva, ekonomija države ali pa tudi nematerialnih, kot je npr. kultura, religiozna usmeritev države itd.

⁹ Zahvaljujem se dr. Milanu Brglezu, da me je opozoril na kritično geopolitiko.

(Simoniti 1997, 13). Gadžiev (2011, 40–5) geopolitiko vidi širše, saj pravi, da je geopolitika disciplina, ki se nahaja na presečišču družbenih ved, ki so politična zgodovina, zgodovina diplomacije, sociologija, filozofija, zgodovina zunanje politike držav, zgodovina in sociologija mednarodnih odnosov, mednarodno pravo idr. in ne zajema le odnosov med državami v tradicionalnem smislu mednarodnih odnosov, ampak tudi odnose med narodi, regijami, kulturami, veroizpovedmi itd. Alehin (2005, 4) dopolni, da je geopolitika »sintetična znanost, ki uporablja material drugih disciplin«. Geopolitiko gre v ruskem diskurzu torej razumeti izven okvira klasičnega 'geografskega determinizma'. Tako jo Marinčenko opredeli kot »znanost o preučevanju sil razvoja političnih odnosov držav in regij, glede na položaj držav in vpliv morskih, zračnih, vesoljskih, demografskih, informacijskih, obrambnih, družbeno-ekonomskih, komunikacijskih, duhovnih, religioznih, etničnih idr. dejavnikov« (2009, 8).

Sam v svoji raziskavi uporabljam skupno opredelitev geopolitike iz definicij ruskih avtorjev Gadžieva (2011), Alehina (2005) in Marinčenka (2009), na podlagi klasične definicije Kjellena (1916). Moje pojmovanje geopolitike tako zajema ravnanje držav v danem geografskem prostoru, pri čemer lahko geopolitiki v pomoč služijo discipline, kot sta mednarodni odnosi in mednarodno institucionalno pravo. Na geopolitične odločitve pa poleg geografskega vplivajo tudi drugi dejavniki, kot so ekonomski, tehnološki, informacijski, komunikacijski, verski in kulturni.

2.2 Ruska geopolitika kot zunanja politika Ruske federacije

Omenil sem že pomembnost geopolitike pri zunanjepolitični analizi države, to pa bom v pričujočem podpoglavju ponazoril na primeru Rusije.¹⁰ Simoniti piše, da predstavlja geopolitika premislek za politično akcijo, uperjeno v določen geografski prostor in je tako pristop za analizo zunanje politike kot tudi za oceno nacionalnih interesov¹¹ (Simoniti 1997, 27–54). Simoniti meni, da ruska dokončna geopolitična

---

¹⁰ Imeni Rusija in Ruska federacija sta si enakovredni (MZZRF 1993, 1. čl.). Običajno je, da se ime Ruska federacija uporablja pri uradnih poimenovanjih, sam ga v diplomskem delu uporabljam predvsem takrat, ko želim poudariti, da gre za rusko državo po letu 1991.

¹¹ Nacionalne interese države opredeljujejo elite, ki so na oblasti v nekem obdobju. Ti interesi so lahko konstantni, kot je to npr. preživetje države v mednarodni skupnosti, lahko pa se tudi spreminjajo. Njihova definicija je odvisna od materialnih in nematerialnih zmogljivosti države in od razmer v mednarodni

usmeritev in umeščenost med Evropo in Azijo še nista bili določeni, ker nobena ruska oblast ni sprejela dokončne odločitve in ima tako Rusija na voljo še vedno različne panregionalne¹² usmeritve: evropsko, okvir nekdanje Sovjetske zveze, panslovansko, evrazijsko (*ibid.*, 47). Od tovrstnega pogleda se razlikuje uradno stališče ruskih zunanjepolitičnih akterjev, saj npr. zunanji minister Sergej Lavrov (MZZRF 2012č) pojasnjuje, da je Rusija, zahvaljujoč aktivnosti 'ruskih prednikov', geografsko in zgodovinsko že usmerjena na vse štiri strani neba ter da je njen interes maksimalno izkoristiti lasten edinstven geopolitični položaj. Geopolitične odločitve Rusije so bile vedno sprejete glede na materialne in nematerialne zmožnosti, ki jih je Rusija posedovala v danem obdobju in glede na razmere v mednarodni skupnosti. To bom v nadaljevanju predstavil prek razvoja ključnih usmeritev ruske geopolitične misli tekom zgodovine.

Opazita se dve poti v tej misli, in sicer rusko slovansko in evropsko usmeritev. Prva ima svoj izvor v devetem stoletju, ko je na ozemljih ob reki Dneper nastala prva enotna vzhodna slovanska država in hkrati prva ruska država, »Kijevska Rus« (Bahrušin in Kosminski 1941, 103; Orlov *et al.* 2012, 14–34). Ruska evropska perspektiva pa se gradi nekako od dobe carja Petra Velikega, konec 17. stoletja, ko se je z osvajalskimi vojnami v Evropi gradila ruska evropska identiteta in je Rusija iskala svoj status velike sile evropskega kontinenta. Ta status je naposled dosegla leta 1812 pod carjem Aleksandrom prvim z zmago nad vojsko Napoleonove Francije (Neumann 1996, 13–27; Baljazin 2009, 28; Marinčenko 2009, 88–91; Trenin 2011a, 415; Orlov *ibid.*, 128–44). Po porazu v Krimski vojni leta 1856 je Rusija izgubila svojo evropsko usmeritev s tem, ko sta se dramatično spremenila njen geopolitični status in njena vloga v Evropi, saj je Rusija izgubila neposreden dostop do Črnega morja (Marinčenko *ibid.*, 91–2). Po tem obdobju je Rusija v Evropi začela doživljati določen geopolitični zaton, kar je privedlo do kasnejših in vse glasnejših nasprotij med zagovorniki slovanske in evropske usmeritve Rusije. S tem se je začela krečiti razprava 'slovanofilske'¹³ linije o ruski

---

skupnosti (Gadžiev 2011, 229–40). Primer reference nacionalnih interesov Rusije je delo Igorja Pavlovskega (2008).

¹² Panregije so namišljene celote, ki jih sestavljajo območja različnih podnebnih in naravnih značilnosti in nastajajo s fuzijo držav (Simoniti 1997, 47–8).

¹³ 'Slovanofili' druge polovice 19. stoletja so prepoznavali Rusijo kot »Sveto Rus«, kulturno-civilizacijsko edinstveno državo, ki se razlikuje od preostale Evrope (Gadžiev 2001, 27).

slovanski identiteti. Teoretik panslavizma,¹⁴ Nikolaj Danilevskij, je po ruskem krimskem porazu napisal delo *Rossija i Evropa* (1864), v katerem je zanikal, da bi bila Rusija del Evrope in poudarjal veličino slovanske kulture in Rusije kot njene največje predstavnice. Trdil je, da bi morala Rusija sama kot slovanska država neodvisno stremeti k lastni vsesplošni veličini (Danilevskij 1864/2008; Tchoubarian 1994, 69–73; Gadžiev 2011, 28). Po drugi svetovni vojni so se težnje 'slovanofilov' še okrepile in se nadaljevale v novi 'preobleki' prek ruske geopolitične linije 'evrazijstov'¹⁵ (Koloso in Mironenko 2001, 150; Gadžiev *ibid.*, 30–1). Ta je postala popularna v Rusiji predvsem po sredini devetdesetih let 20. stoletja, ko je med leti 1994–7 postalo jasno, da se Ruski federaciji ne bo uspelo vključiti v zahodne integracije.¹⁶ Tako so teoretiki 'evrazijstva', kot je npr. Aleksandr Dugin,¹⁷ postali aktualni in brani avtorji, delo Danilevskega (1864) pa je doživelo ponatis leta 1995 in postalo knjižna uspešnica (Trenin 2011b, 121).

Z razpadom Sovjetske zveze¹⁸ se je končalo obdobje ruskega imperija, kar je pomenilo hkrati tudi konec ideološke sile in vsesplošne vojaške supersile (Trenin 2011a, 407). Mednarodna skupnost je postala mnogopolarno¹⁹ strukturirana, kar je prišlo do izraza še posebej na začetku 21. stoletja. Geopolitika (kot pristop za analizo zunanje politike op. a.) je tako tudi v Rusiji zamenjala ideologijo, ki jo je ustava Ruske

---

¹⁴ Panslavizem je ideja o združitvi slovanskih držav Evrope v 'Vseslovansko federacijo' pod okriljem Rusije kot nosilke slovanske identitete (Gadžiev 2011, 28).

¹⁵ 'Evrazijsti' (rusko: *evrazijcy*), podobno kot 'slovanofili', zagovarjajo svojstveno in edinstveno kulturo Rusije, vendar v tem primeru kot Evrazije (rusko: *Evrazija*), kar pomeni skupnosti več etnosov, vključno z mnogimi azijskimi, torej ne samo slovanskimi. Koncepta 'Evrazija' torej ne razumejo le v geografskem smislu kot dela prostranstva, ampak hkrati tudi kot samostojno civilizacijsko-kulturno celoto (Gadžiev 2011, 30–1; Dugin 2011, 145–76).

¹⁶ S poimenovanjem »zahodne integracije« mislim na organizacije držav zahodne Evrope in ZDA, predvsem Evropsko unijo (EU) in Organizacijo severnoatlantskega sporazuma (NATO).

¹⁷ Npr. Duginova dela o geopolitiki (1999; 2007; 2011).

¹⁸ Razpad Sovjetske zveze je po mnenju Vladimirja Putina pomenil eno največjih geopolitičnih katastrof in takšno stališče bi lahko pomenilo željo po izgubljenem imperiju (Bebler 2012).

¹⁹ Struktura, v kateri je več enakovrednih držav ali pa polov, ki igrajo vidno vlogo v mednarodnih odnosih in imajo znaten vpliv na razmere v mednarodni skupnosti. Mnogopolarnost je nasprotje bipolarnosti in unipolarnosti oz. hegemonizmu (Dugin 2011, 420–4).

federacije iz leta 1993²⁰ jasno prepovedala (MZZRF 1993, 13. čl.; Dugin 2007, 37; Trenin 2011b, 202–4). Današnja ruska zunanja politika je pragmatična in je vodena na podlagi konkretnih interesov in ne nekih ideoloških usmeritvah. To se je pokazalo že pri administraciji prvega predsednika Ruske federacije, Borisa Jelcina, ki je po koncu hladne vojne želel vzpostaviti tesnejše sodelovanje Rusije z zahodnimi organizacijami, predvsem EU in zvezo NATO. Evgenij Primakov, ki je postal zunanji minister leta 1995, je preusmeril fokus ruske zunanje politike k Indiji in Kitajski, s prihodom Putina na oblast leta 2000 pa je ta politika postala še bolj pragmatična s ciljem doseganja aktualnih ruskih interesov (Tsygankov 2010, 129–99; Trenin 2011b, 86). Tako je usmeritev ruske zunanje politike v vseh njenih zgodovinskih obdobjih vedno odražala realne razmere časa in prostora.

Ruska federacija se sooča z novimi grožnjami v mednarodni skupnosti, kot so širjenje jedrskega in drugega orožja za množično uničevanje, regionalni oboroženi konflikti, ekološke katastrofe, bolezenske pandemije, mednarodni organizirani kriminal, terorizem, trgovina z narkotiki itd. (Gadžiev 2011, 383). Mnogo teh groženj ne pozna nacionalnih meja, zato sta za boj proti njim potrebna mednarodni napor in sodelovanje. Izjemno pomembno vlogo ima tudi mednarodno ekonomsko sodelovanje med državami. Za tak pristop torej ideologija dandanes ne igra več nobene vloge in jo je zato zamenjala pragmatična geopolitika (Gadžiev *ibid.*, 34; Trenin 2011a, 407).²¹

V nadaljevanju prehajam na zunanjo politiko Rusije splošno v Aziji in nato tudi konkretnije v srednjeazijski regiji, mednarodnih organizacijah ter konkretno v ŠOS, zato je treba opozoriti tudi na glavne ruske zunanjepolitične institucije, cilje in načela, po katerih se Ruska federacija ravna v sodobni mednarodni skupnosti.

Sodobno rusko zunanjo politiko usmerja predsednik Ruske federacije, ki predstavlja državo v mednarodnih odnosih, vodi mednarodna pogajanja in podpisuje mednarodne dogovore Rusije in njene notranje federalne zakone (MZZRF 1993; Kortunov 2009, 559–61). Osrednja institucija izvajanja ruske zunanje politike je Ministrstvo za zunanje

---

²⁰ Ustava Ruske federacije – *Konstitucija Rossijskoj Federacii*, sprejeta na referendumu 12. decembra 1993.

²¹ Nekateri avtorji, kot je npr. Bobo Lo (2011, 353–82), pišejo, da še vedno obstaja neki ideološki vzorec v ruskem geopolitičnem obnašanju in da ta prihaja najbolj do izraza v Aziji, še posebej v srednji Aziji, kjer rusko delovanje zaznamuje neke vrste tekmovanje z ZDA za vpliv na tem območju.

zadeve, katerega minister (po navodilih predsednika Rusije) razvija splošno zunanjepolitično strategijo države in implementira zunanjo politiko v skladu s Konceptom zunanje politike Ruske federacije²² (Bezrukov 1994, 72; Kortunov *ibid.*, 567).

Glavni cilj ruske zunanje politike je zaščita lastnih interesov in tako, kot bo razvidno v nadaljevanju, Ruska federacija tudi deluje v kontekstu mednarodnih organizacij. Kot je opozoril Putin v svojem münchenskem govoru leta 2007,²³ je »Rusija /.../ praktično vedno imela privilegij izvajanja samostojne zunanje politike« (Predsednik Rusije 2007). Navedel sem že Gadžieva (2011, 229–40), ki zapiše, da nacionalnih interesov države ni mogoče natančno analitično dokazati, saj jih definirajo le elite države glede na notranjepolitične razmere države in na razmere v mednarodni skupnosti v nekem obdobju. Ruski sodobni geopolitični interesi in njeni nacionalni interesi so zapisani v Konceptu nacionalne varnosti Ruske federacije²⁴ (točka »II.«) in predstavljajo osnovo njene nacionalne varnosti. Delijo se v štiri skupine: 1. državna suverenost, 2. državna in ozemeljska celovitost, 3. družbeno-politična stabilnost države in stabilnost ustavne ureditve, 4. strateška stabilnost in varnost v svetu (MZZRF 2000; Belašov 2004, 101). Omenjene točke lahko razumemo tudi kot refleksijo na skrbi, ki jih ima Rusija po razpadu Sovjetske zveze in prioritete, okrog katerih se suče zadnji dve desetletji z graditvijo statusa velike sile.²⁵

---

²² Koncept zunanje politike Ruske federacije – *Koncepcija vnešnej politiki Rossijskoj Federacii*, potrjen s strani predsednika Ruske federacije D. A. Medvedeva 12. julija 2008.

²³ V tem govoru je Putin poudaril, da je ruska zunanja politika neodvisna in samostojna ter da Ruska federacija ni navdušena nad hegemonističnim obnašanjem ZDA v mednarodni skupnosti (Predsednik Rusije 2007).

²⁴ Koncept nacionalne varnosti Ruske federacije – *Koncepcija nacional'noj bezopasnosti Rossijskoj Federacii*, odobren s predsedniškim dekretom št. 24, 10. januarja 2000.

²⁵ Status Rusije kot velike sile je v tem primeru mišljen kot avtoriteta današnje Rusije v sodobni mednarodni skupnosti, to avtoriteto pa si želi pridobiti tako z ekonomsko močjo države kot tudi vojaško, kar je ne nazadnje demonstrirala avgusta 2008 v konfliktu z Gruzijo. Ne gre pa zanemariti kulturnih in verskih razsežnosti ruske (zunanje) politike z ustanavljanjem mehanizmov javne diplomacije, kot je to npr. vladna organizacija *Rossotrudničestvo* ter poudarjanje pomena ruske pravoslavne cerkve. Primer mehanizma javne diplomacije je Ruski center znanosti in kulture v Ljubljani (Baryšnikov *et al.* 2009, 13–5; Predstavništvo Zvezne agencije Rossotrudničestvo 2012).

Osnovna načela, po katerih se Ruska federacija ravna v mednarodni skupnosti, so: načela mednarodnega prava in načela Ustanovne listine Organizacije združenih narodov (OZN),²⁶ ki predvsem zadevajo spoštovanje suverenosti in ozemeljske celovitosti držav, nevmesavanje v notranje zadeve, zavračanje groženj s silo in poskuse reševati mednarodne probleme drugače kot s političnimi metodami, če to ne zadeva primere, ki se tičejo delovanja Varnostnega sveta OZN (VS OZN) (MZZRF 2012c).

2.3 Vloga azijskega vektorja v ruski geopolitiki

Pričujoče podpoglavje začnjam z vprašanjem, kaj je pravzaprav azijski vektor v ruski geopolitiki. Ali to pomeni, da Rusija samo sebe med drugim prepozna tudi kot azijsko državo? Ali azijska usmeritev pomeni neko obliko pragmatične ruske politike, ki se v globaliziranem svetu pač mora prilagajati potrebam časa in prostora? Na ta vprašanja bom odgovarjal v nadaljevanju in nato tudi konkretno prešel na rusko zunanjo politiko v ŠOS.

Omenil sem že Simonitijev pogled (1997, 47) o nedorečenosti ruske umestitve med Evropo in Azijo. Avstralski raziskovalec Bobo Lo (2011, 353) je tudi kritičen do ruske azijske usmerjenosti, saj piše, da Rusija ni razvila azijske 'identitete'. Zunanjepolitično delovanje ruske države preteklih obdobj pa opozarja na drugačna dejstva.²⁷ Dokaze ruske azijske usmerjenosti v smislu vzhodne geografske usmeritve vidimo npr. v širjenju ruskega cesarstva v 16. stoletju, času vladavine ruskega carja Ivana Groznega in s tem ruski kolonizaciji Sibirije ter priključitvama Astrahana in Kazana ruskemu imperiju (Bahrušin in Skazkin 1941, 193; Kolosov in Mironenko 2001, 138).²⁸ Ruska vzhodna ekspanzija med 16. in 19. stoletjem je tako ustvarila današnjo realnost države, ko je večina njenega ozemlja v Aziji (Lo 2011, 353).

---

²⁶ Ustanovna listina Organizacije združenih narodov – *Ustav OON*, podpisana 26. junija v San Franciscu, v veljavi od 24. oktobra 1945, v nadaljevanju UL OZN.

²⁷ Sicer je že Mackinder razumel Rusijo kot Evrazijo, tako pa jo vidi tudi sodobna ruska literatura, kot je npr. delo Dugina (2011, 166).

²⁸ Ne gre zanemariti niti mongolsko-tatarske invazije v 'Kijevsko Rus' in s tem precejšen vpliv azijske kulture na rusko, začenši s 13. stoletjem (Marinčenko 2009, 98).

Pred obravnavo ŠOS bom v naslednjih vrsticah prikazal bistvo ruskega odnosa z azijskimi državami, predvsem na primeru Kitajske, deloma pa tudi držav opazovalk ŠOS – Afganistana, Indije, Irana, Mongolije in Pakistana. Tudi Turčija je postala velik regionalni akter, ki je sicer s svojim geografskim poseganjem v Evropo in hkrati Azijo, po Treninovem mnenju (2011b, 16 in 81), celo bolj evrazijska država, kot pa je to Rusija. Ta je po njegovem mnenju bolj evro-pacifiška oz. evro-tihooceanska država, saj se njeno državno ozemlje razteza od Kaliningrada na zahodu do Vladivostoka in s tem Pacifika na vzhodu.²⁹ Ne glede na to kako posamezni avtorji pojmujejo Rusijo, je ta v geografskem smislu tako evropska kot azijska država.

'Problem' ruske zunanje politike v Aziji je predvsem v tem, da ne obstaja neka celovita strategija do te makroregije, ampak deluje Rusija glede na obnašanje ZDA v Aziji – kjer so že dlje časa prisotne in so svojo prisotnost še okrepile po terorističnih napadih v New Yorku 11. septembra 2001 – ter glede na vsesplošni potencial (predvsem ekonomski in vojaški), ki ga trenutno kaže Kitajska. Del ruskega fokusa je npr. usmerjen na Afganistan kot potencialni vir raznovrstnih groženj ozemlju Ruske federacije, del pa na multilateralne organizacije kot je ŠOS, s tem pa že na bivše sovjetske srednjeazijske republike. Te države so azijske, vendar deloma ohranjajo identiteto dela ruskega '*bližnjega zarubežja*'.³⁰ Spoznanje, da se mora Rusija bolj vključiti v odnose z Vzhodom, ne pomeni tudi dejansko priključitve k Aziji. Cilj Rusije je namreč sodelovanje in ne integracija. Rusija dejansko želi z azijskimi državami ekonomsko sodelovati in tako krepiti trgovino ter ustanavljati skupne poslovne in razvojne projekte, kot so plinovodi, naftovodi, hidroelektrarne itd., hkrati pa želi s krmarjenjem med ZDA in EU na eni strani ter Kitajsko, Indijo in drugimi azijskimi 'velikani' na drugi strani ohranjati lastno neodvisnost, samostojnost ter status velike sile.

---

²⁹ Ruska federacija je ne nazadnje tudi članica Organizacije azijsko-pacifiškega ekonomskega sodelovanja (ATES) in je bila tudi gostiteljica srečanja držav ATES med 2. in 9. septembrom 2012 v Vladivostoku (Trenin 2011b, 53 in 79; APEC.ru 2012).

³⁰ '*Bližnee*' in '*dalnee zarubeže*' sta koncepta, ki sestavljata koncept post-sovjetskega prostranstva. Ta je bil prvič zapisan 7. 2. 1992 v časopisu *Nezavisimaja gazeta*. '*Bližnee zarubeže*' sestavljajo bivše sovjetske republike oz. države današnje mednarodne organizacije Skupnosti neodvisnih držav (SND), vključno s pribaltskimi državami Estonijo, Latvijo, Litvo ter kavkaško Gruzijo, ki je iz organizacije izstopila po vojni z Rusijo avgusta 2008. '*Dalnee zarubeže*' pa predstavljajo arktični sektor, Srednja in Vzhodna Evropa ter Kitajska (Trenin 2011a, 410; Baškirova *et al.* 2012, 35–6).

Njeno nagibanje k ZDA ali Kitajski je poleg poslovnih in varnostnih sodelovanj tudi protiutež nasprotnemu polu v danem trenutku. Azija je bolj raznolika od Evrope, zato gre na tem kontinentu za večji pomen geopolitike. Od začetka ameriške prisotnosti v Srednji Aziji in graditvi njihovih vojaških baz na tem ozemlju³¹ je Rusija okrepila nekakšen proti-hegemonski konsenz z Indijo in Kitajsko. Hkrati pa je v ruskem interesu sodelovanje z njima zaradi vse večjih varnostnih izzivov, ki jih predstavlja Azija, in zaradi vprašanja razvoja ruskega Daljnega vzhoda.³² Rusija se v Aziji želi prikazati kot odgovorna država in s svojimi dejanji (ne kot geopolitična) kot altruistična država z željo pripomoči k stabilnemu in naprednemu okolju. Ruski voditelji trdijo, da so odnosi Rusije, posebej s Kitajsko, tudi z Indijo, Iranom in Mongolijo, prešli na raven strateških odnosov. S takšnim izražanjem poudarjajo dobre bilateralne odnose s temi državami. Treba pa je vedeti, da se za temi in podobnimi izjavami skrivajo konkretni geopolitični interesi. Denimo partnerstvo med Rusijo in Kitajsko temelji na skupnih interesih in ne na skupni izbiri vrednot, saj sta si državi po vrednotni strani popolnoma različni. Rusija z Indijo sodeluje pri jedrskih in vojaških vprašanjih. Odnos z Iranom je eden težavnejših in predstavlja velik simbolni pomen, saj z njim Rusija kaže svojo neodvisnost nasproti ZDA in položaj države v mnogopolarnem svetu. Mongolija je razpeta med Kitajsko in Rusijo, s katero predvsem ekonomsko sodeluje. Pakistan kot vir terorizma in islamskega ekstremizma vpliva na ruski Kavkaz ter vsesplošno nestabilen Afganistan, na katerega Rusija nima namena neposredno vplivati, temveč bolj obdržati vodilno vlogo v širši regiji Srednje Azije, na katero destruktivno vplivajo konflikti v Afganistanu³³ (Lo 2011, 353–80).

Glavni problem ruskih politik v Aziji je sicer '*zero-sum*' obnašanje. To pomeni, da je Azija vidna prek prizme ruske globalne strategije in je tako v manjši meri področje ruskega konkretnega interesa ter bolj področje geopolitičnega tekmovanja z ZDA. Tak ruski pristop daje hkrati manj spodbude, da bi azijske države Rusijo resno jemale kot državo s prispevkom k azijski varnosti in napredku. V tem je glavna kritika

---

³¹ ZDA so postale prisotne v Srednji Aziji po terorističnih napadih v New Yorku 11. septembra 2001.

³² Daljni Vzhod je ruska regija, v kateri si Moskva prizadeva krepiti nadzor in vpliv ne glede na to, da nekatera območja tega dela Rusije vse več čezmejno sodelujejo s Kitajsko in z ostalimi azijskimi državami (Trenin 2011b, 54).

³³ Eden glavnih problemov Afganistana je trgovina z drogo, ki poteka iz države na ozemlje Srednje Azije in prek nje v Rusko federacijo (Trenin 2011b, 129).

ideologizacije ruske azijske politike, ki se kaže v nasprotovanju anglosaškemu³⁴ modelu in vzpostavitvi mnogopolarnega sveta, kot to vidijo ruske elite, kar se najbolj kaže v preveliki ruski usmerjenosti k sodelovanju s Kitajsko. Rusija bi lahko izboljšala svoj azijski geopolitični položaj z razširjenim energetske sodelovanjem ne samo pri naftnih in plinskih vprašanjih, ampak tudi na področju elektrike in jedrske energije ter povečanimi človeškimi stiki v kulturni diplomaciji in turizmu. Razširjeno ekonomsko sodelovanje bi prineslo zagon Rusije v azijsko skupnost. Rusija lahko s sodelovanjem veliko pripomore tudi v boju proti terorizmu in pri preprečevanju razpečevanja orožja za množično uničevanje, kar bi privedlo tudi do njenega večjega uspeha v multilateralnih organizacijah. To bi bil glavni prispevek k varnosti in napredku Evrazije (*ibid.*).

Večino teh možnosti sodelovanja zajema že ŠOS, kjer je poudarek na varnostnem in ekonomskem sodelovanju ter političnem povezovanju v smislu podpiranja mnogopolarne svetovne ureditve brez dominiranja enega svetovnega hegemonu. V nadaljevanju bom proučil delovanje Ruske federacije v Srednji Aziji, ker ta geografsko predstavlja del regije ŠOS in del ruskega post-sovjetskega prostranstva.

2.4 Ruska federacija in Srednja Azija

Omenil sem že pomen Kitajske pri delovanju Rusije v Aziji nasploh, pomembna pa je tudi v Srednji Aziji, ki za Rusko federacijo pomeni geopolitično prostranstvo bivše Sovjetske zveze. Geopolitika kot pristop za analizo zunanje politike mi bo tako spet služila pri proučitvi ruskega delovanja na tem delu post-sovjetskega prostranstva (*bližnee zarubeže*). Pregledal bom, kakšne geopolitične scenarije ima Ruska federacija v odnosu do te regije in kakšni so njeni interesi na tem območju.

Geopolitični položaj v Srednji Aziji, upoštevajoč rusko-kitajske odnose, je in bo zelo odvisen od aktivne vloge Ruske federacije, ki lahko pozitivno deluje tako na rusko stran kot tudi na srednjeazijske države pri uravnoteženju in preprečevanju ekspanzije Kitajske v regijo. Še posebej ruska stran je občutljiva do vprašanj državnih meja in etnične sestave posameznih območij regije, saj je demarkacija mej po razpadu Sovjetske zveze prizadela tudi Rusijo, saj so bile le-te določene politično brez upoštevanja etnične linije.

---

³⁴ Anglosaški model v tem primeru pomeni geopolitiko ZDA in širjenje njene interesne sfere.

Na to opozarjajo ruski politiki, kot je Žirinovski,³⁵ v povezavi z npr. neuravnoteženo mejno delitvijo s Kazahstanom, saj je njegov severni del (kjer je tudi prestolnica Astana op. a.) pretežno etnično ruski (Radio EHO Moskvy 2005; Zhangozha 2011, 394–8). Odnosi Ruske federacije s Kazahstanom predstavljajo jedro, okoli katerega se gradijo odnosi z ostalimi državami regije (Luzjanin 2008, 57). Srednja Azija je kot rusko 'dvorišče' v geografskem in zgodovinskem smislu³⁶ neposredno pod vplivom Ruske federacije. Po razpadu Sovjetske zveze je Ruska federacija nadaljevala to držo, vendar njena sposobnost nadzora tega območja upada. Razlogi za to so tudi želje teh držav po lastni samostojnosti in neodvisnosti od Rusije. Šanghajska organizacija s tega stališča povezuje srednjeazijske države in ostaja zanimiva za Rusijo. Prispeva lahko k naporu ohranjanja ruskega vpliva in dominantnosti v teh državah. Z ruskega stališča ima tako ŠOS potencial razvoja v vplivno regionalno organizacijo tega dela sveta (Zhao 2004, 286).

Članstvo Ruske federacije v ŠOS je pomemben način ohranjanja ruske prisotnosti v azijskih odnosih (*ibid.*). Ruska federacija ima namreč z državami Srednje Azije porozne meje, kar zanjo predstavlja velik problem. Tipičen primer tovrstnih skrbi je Ferganska dolina na stičišču Kirgizistana, Tadžikistana in Uzbekistana, v kateri je središče glavne teroristične in separatistične organizacije Srednje Azije (Zhangozha 2004, 390–3; Vasil'ev 2008, 232). Vojaško sodelovanje Ruske federacije z državami Srednje Azije tako postane zavezništvo z dvojnimi namenoma. Dviguje ruski strateški položaj in ruske strateške interese v regiji in odgovarja na akcije islamskih skrajnežev (Trenin 2009, 13). Rusija si želi močnih (in stabilnih) držav te regije, saj krepitev sposobnosti obrambe ruskih sosednjih držav pred zunanji grožnjami hkrati pomeni večjo rusko varnost (Sestanovich 2008, 16).

Ruski ekonomski interesi so povezani s težnjo, da nacionalne elite srednjeazijskih držav ohranijo državne ekonomije usmerjene na rusko proizvodnjo, s čimer bi ta še vedno imela odprt trg za svoje proizvode v tej regiji. Več kot četrtnina ruskega izvoza je namreč vezana na države Srednje Azije in Ruska federacija je tudi osnovni trgovski

---

³⁵ Vladimir Žirinovski je vodja in predsednik Liberalno demokratske stranke (LDSR) Rusije (LDSR, 2012).

³⁶ Odnosi srednjeazijskih narodov z Rusijo imajo dolgo tradicijo, saj so se že v 17. stoletju vzpostavile trgovske in politične vezi med njimi (Strizova in Terehova 2007, 493).

partner večine teh držav (Frolenkov 2008, 67–8). Tako je npr. za večino njih Ruska federacija velik dobavitelj živilskih izdelkov (*ibid.*). Srednja Azija ima hkrati tudi velik transportni potencial za odnose Ruske federacije z drugimi državami, predvsem Indijo in Kitajsko. Ruska ekonomija je z regijo povezana tudi prek energetskega sektorja in s tem dobavo nafte in zemeljskega plina državam Srednje Azije (*ibid.*; Zhangozha 2011, 398–9).

Če povzamem vlogo Srednje Azije za Rusko federacijo, ki je zanjo izrednega pomena. Predstavlja fokus aktivne ruske politike v vseh njenih usmeritvah – vojaško-politični, ekonomski in diplomatski tako na bilateralni ravni kot tudi v okviru mednarodnih organizacij. V tej regiji ima Ruska federacija več vojaških baz (Bailes in Dunay 2007, 17; Luzjanin 2008, 42–3; Trenin 2009, 13; Gadžiev 2011, 419). Hkrati pa je tudi središče geopolitičnega nesoglasja mnogih zunanjih sil. Svetovno zmanjševanje zalog naravnih virov namreč kažejo na to, da bi v prihodnosti lahko utegnilo priti do bojov za njihovo obvladovanje v Srednji Aziji (Vasil'ev 2008, 224).

***

V preteklem poglavju sem prikazal vlogo geopolitike kot pristopa, s katerim se proučuje zunanja politika Rusije. Ta je skozi zgodovino izbirala različne geopolitične usmeritve in je kot evrazijska država oz. kot država, ki geografsko sega tako v Evropo kot tudi v Azijo, širila svoj geopolitični vpliv na oba kontinenta in je tako pridobivanje novega ozemlja za rusko državo vedno imelo zelo pomembno vlogo. Geografski dejavnik pa ni edini, ki vpliva na sodobne geopolitične odločitve Ruske federacije, ampak so prisotni tudi drugi, kot so ekonomski, tehnološki, informacijski, kulturni idr., katerih teža ni zanemarljiva. Šanghajska organizacija je azijska regionalna organizacija, zato sem podrobneje razdelal rusko delovanje v Aziji. Ruska federacija je geopolitično osredotočena na vse štiri strani neba, kot to trdijo njeni zunanjepolitični akterji. Ruska geopolitika je po koncu hladne vojne in razpadu Sovjetske zveze tudi izgubila neki ideološki predznak in začela delovati na pragmatični osnovi. V sodobni soodvisni mednarodni skupnosti, kateri pretijo številne nevarnosti, ki zadevajo vedno več držav in v kateri dobiva vedno večji pomen ekonomsko sodelovanje držav, tudi Ruski federaciji

preostane le pragmatična zunanja politika edino vodilo v mednarodnem okolju, saj lahko le na tak način doseže lastne interese. Azija je zelo raznolika, zato kot takšna predstavlja tudi za Rusko federacijo različne politične in ekonomske priložnosti za sodelovanje z različnimi državami ter hkrati številne varnostne izzive. Predvsem Srednja Azija predstavlja izredno pomembno območje za branjenje ruskih interesov. Ta regija je z Rusijo namreč zgodovinsko, politično, ekonomsko, varnostno in kulturno povezana. Je del ruskega post-sovjetskega prostranstva, ki mu Ruska federacija daje velik pomen, saj si v njem želi ohraniti svoj vpliv in avtoriteto.

V naslednjem poglavju bom razdelal vlogo in pomen mednarodnih organizacij za Rusko federacijo, kar mi bo služilo kot opora za kasnejšo proučitev ŠOS in ruskega delovanja v njej.

3 VLOGA MEDNARODNIH ORGANIZACIJ V RUSKI GEOPOLITIČNI MISLI

Preden razdelam delovanje Ruske federacije v mednarodnih organizacijah, naj zapišem, kako razumem mednarodne organizacije. Opiram se na mnenje Meddržavnega sodišča³⁷ iz leta 1949, ki je ugotovilo, da so mednarodne organizacije, kot organizacije držav, derivativni subjekti mednarodnega prava. Države jih ustanovijo z mednarodno pogodbo oz. pravnim aktom zaradi potreb trajnega sodelovanja, ta pogodba pa določi tudi organe organizacije in njihove pristojnosti ter področja njenega delovanja. Mednarodne organizacije imajo tudi lastno pravno osebnost, ki je ločena od pravnih osebnosti držav članic. Ima sposobnost sodelovati v pravnem prometu, tj. sklepati mednarodne pogodbe in druge mednarodnopravne posle (Meddržavno sodišče 1949; Klabbers 2002, 8–11; Türk 2007, 133).

Omenil sem že nevarnost sodobnih groženj v mednarodni skupnosti in nujnost, da se s takšnimi izzivi mednarodni akterji, še posebej države, spopadajo s skupnimi močmi. Za dosego skupnih ciljev držav je torej potrebno njihovo medsebojno sodelovanje,

---

³⁷ Svetovalno mnenje Meddržavnega sodišča (*International Court of Justice – ICJ*) v zadevi odškodnine za škodo, ki je nastala v službi Združenih narodov – *Reparation for injuries suffered in the service of the United Nations*, ICJ Reports (1949, 174).

četudi imajo določene lastne interese, ki se pogosto prekrivajo z interesi drugih držav, kar vodi do kolizije. Poudaril sem tudi težo pomena Azije za to analizo, zato naj znova navedem Loa (2011, 369), ki zapiše, da so se v zadnjem desetletju razširili odnosi Ruske federacije z azijskimi državami in njenimi multilateralnimi organizacijami. Rusija sicer daje prednost bilateralnemu sodelovanju pred multilateralnim in se le-tega poslužuje le takrat, ko njen bilateralni vpliv ni zadosten.³⁸ Multilateralizem oz. multilateralna diplomacija je oblika srečevanja držav v mednarodnih organizacijah (Jazbec 2009, 25) in je ključni pristop Rusije do Azije. Nikjer drugje na svetu ni bolj pomemben za ruske cilje. V zadnjem času je ruski multilateralizem dobil funkcijo vršenja pritiska nad ZDA, hkrati pa poudarja rusko dobro 'mednarodno državljanstvo' (z zagovarjanjem mnogopolarne ureditve mednarodne skupnosti, spoštovanjem mednarodnega prava, nevmešavanjem v notranje zadeve držav itd.) ter kontrast proti ameriškemu hegemonizmu. Ruski načrtovalci politik ostajajo zvesti primatu OZN (Lo 2011, 369). Ta med drugim za Rusijo predstavlja mehanizem mnogopolarne ureditve sodobnega sveta (Dugin 507–8). Rusija je povečala svoje sodelovanje v multilateralnih organizacijah od konca hladne vojne, še posebej pri Putinovi administraciji (Lo 2011, 367–9).

Naj navedem le najpomembnejše. Poleg ŠOS in Organizacije pogodbe o kolektivni varnosti (OPKV) ter ekonomske ATES je Rusija tudi članica ekonomskih blokov Evrazijske ekonomske skupnosti (EVRAZES) in Regionalnega foruma Združenja držav Jugovzhodne Azije (RFASEAN), partnerica dialoga Združenja držav Jugovzhodne Azije (ASEAN) ter članica Srednjeazijskega ekonomskega združenja (SAEZ) (Ašenkampf in Pogorel'skaja 2005, 57; *ibid.*). Od julija 2010 deluje Carinska unija Rusije, Belorusije in Kazahstana, decembra 1999 pa je bila razglašena Združena država Ruske federacije in Belorusije. Na post-sovjetskem prostranstvu je formirano še ekonomsko integracijsko združenje – Enotno ekonomsko prostranstvo Ruske federacije, Belorusije in Kazahstana (EEP) (Ašenfampf in Pogorel'skaja *ibid.*; Dugin 2011, 514; Trenin 2011b, 46). Leta 1998 se je Rusija pridružila Skupini osmih industrializiranih

---

³⁸ V Evropi Rusija preferira bilateralno sodelovanje tako s posameznimi državami kot tudi multilateralno v sklopu sodelovanja z EU kot celoto. Vendar je njen bilateralni vpliv na evropskem kontinentu večji kot na azijskem zaradi skupnega zgodovinskega in civilizacijskega nasledstva z evropskimi državami (Lo 2011, 368–9). Z njimi Rusija goji odnose na ravni pragmatičnega sodelovanja (Bebler 2009, 294).

držav (G8), deluje pa tudi v Skupini najpomembnejših svetovnih gospodarstev (G20). Vsesplošno zanjo pomembna skupina držav je tudi SND, ki se nahaja na prostoru ruskega post-sovjetskega prostranstva (Trenin 2011a, 416–23). Od avgusta 2012 je tudi članica Svetovne trgovinske organizacije (STO). Rusija in Belorusija se tudi zavzemata za enotno ekonomsko prostranstvo od Lizbone do Vladivostoka oz., kot je dejal Lukašenko, za t. i. »integracijo integracij« (Predsednik Rusije 2012).³⁹

Med varnostne organizacije, katerih članica je Rusija, spada tudi Skupina šest stranskih pogajanj s Severno Korejo in Skupina Minsk Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), ki se zavzema za mirno rešitev konflikta med Armenijo in Azerbajdžanom v zvezi z Gornjim Karabahom. Rusija je tudi opazovalka Organizacije islamskega sodelovanja (OIS) (Lo 2011, 367–9; Trenin 2011b, 99). V Aziji kaže največji interes za organizacije OPKV, EVRAZES in seveda ŠOS (Dugin 2011, 512–4).

Že v prejšnjem poglavju sem zapisal, da Ruska federacija deluje v mednarodnih organizacijah z namenom zaščite lastnih interesov, ob tem pa je tudi spoznala, da bo morala, tako meni Trenin (2011b, 235–40), prilagoditi svojo zunanjo politiko sodobnim mednarodnim standardom in se modernizirati. Kaj je pravzaprav koncept 'modernizacije' v primeru današnje Rusije? Ruske elite se zavedajo, da je za nadaljnji razvoj Rusije modernizacija ključna, a da ne bo možna na način, kot se je izvajala npr. v obdobju Petra Velikega ali pa Stalina, ko so bile za to potrebne številčne človeške žrtve, trpela pa je tudi država zaradi sistema planske ekonomije (Trenin 2011a, 419). Modernizacija zahteva postopno liberalizacijo in prehod k demokraciji, kar predstavlja ogromne izzive za rusko družbo in državo. Nezmožnost moderniziranja bi najverjetneje Rusijo sčasoma privedlo do marginalizacije in razpada. Model uspeha, ki se je začel s prelomom tisočletja in je temeljil na konstantni rasti cen naravnih virov, se je namreč izkazal za nezadostnega (Trenin 2011b, 235). Ta problem je izpostavil tudi Dmitrij Medvedev leta 2009 v svojem članku *Rossija vperjod!*⁴⁰ (Medvedev 2009; Lyne 2011,

---

³⁹ Beloruski predsednik Alensandr Lukašenko je to idejo omenil na srečanju z ruskim predsednikom Putinom v Minsku, 31. maja 2012. Ta pa je že pred časom predstavil tudi koncept ustanovitve nove mednarodne organizacije, Evrazijske unije (Bridge 2011).

⁴⁰ V tem obširnem članku je Medvedev zapisal, da rast Ruske federacije ne more in ne sme več temeljiti le na zanašanju na zaloge in cene ruskih naravnih virov, ampak da se mora država modernizirati v skladu

281). Ruska modernizacija je vpeta tudi v njeno zunanjo politiko. Če bo Rusiji uspelo doseči svoje zunanje cilje v vse bolj globaliziranem svetu brez meja z novimi strategijami in mehanizmi za njihovo implementacijo, se lahko nadeja domače modernizacije v pravi smeri (Trenin 2011b, 235–40). Zanj je ključno vključevanje v mednarodne ekonomske organizacije. Poleg že naštetih je pomembno tudi rusko sodelovanje z razvitimi državami, ki so članice Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD) (Trenin 2011a, 416–23; 2011b, 237).

Če povzamem pomen mednarodnih organizacij za Rusko federacijo, bi ga strnil v dve točki. Prva se kaže v multilateralizmu, ki Rusiji omogoča sodelovanje z ostalimi državami na formalni ravni, predvsem v Aziji, kjer njen bilateralni vpliv ni zadosten, v drugi točki pa je ta pomen predvsem v procesu ruske modernizacije, ko se Rusija povezuje z razvitimi državami prek mednarodnih organizacij in s temi državami ekonomsko sodeluje ter pridobiva tehnološke transferje, investicije in podporo inovativnih podjetij (Trenin 2011b, 237). Takšen primer ruske modernizacije je tehnološki in znanstveno-inovativni kompleks *Skolkovo* (Premier Rusije 2012).

***

Zaradi razmer in izzivov v sodobni mednarodni skupnosti so države primorane vsaj do določene mere sodelovati. Povezujejo se v različne mednarodne organizacije, ki jim omogočajo določen nadzor lastnega vpliva v svetu in varovanje svojih interesov. Tudi Ruska federacija ni v tem nobena izjema, saj deluje v najrazličnejših organizacijah, ki imajo največkrat varnostno oz. gospodarsko komponento, te organizacije pa so zanj pomembne predvsem v tistih regijah, kjer njen bilateralni vpliv ni zadosten, npr. v Aziji. Multilateralna diplomacija predstavlja za Rusko federacijo hkrati mehanizem krepitve mnogopolarne ureditve sodobne mednarodne skupnosti, v kateri deluje več enakovrednih akterjev oz. držav. Mednarodne organizacije predstavljajo za Rusko federacijo element multilateralizma, kar pomeni krepitev ruskega vpliva in mnogopolarne ureditve mednarodne skupnosti, hkrati pa organizacije Ruski federaciji

---

z razmerami sodobne mednarodne skupnosti in mora začeti vlagati več v razvoj novih modernih tehnologij. Izpostavil je tudi probleme, s katerimi se mora soočiti sodobna ruska družba, kot so npr. korupcija in demografski problemi (Medvedev 2009).

omogočajo lažje doseganje standardov in potreb lastne modernizacije. Po analizi pomena mednarodnih organizacij za Rusko federacijo v četrtem poglavju konkretno prehajam na ŠOS.

4 ŠANGHAJSKA ORGANIZACIJA ZA SODELOVANJE

Po tolmačenju Kortunova (2009, 546) in Zhaa (2004, 310) je ŠOS regionalna organizacija, ki zajema enega največjih geografskih področij med vsemi regionalnimi organizacijami (Bailes in Dunay 2007, 3), saj skupina držav te organizacije pokriva več kot 60 odstotkov evrazijskega kopnega (Frelj 2011, 7). Regijo razumem na podlagi Bučarjevega pisanja, da je to neko geografsko, geopolitično, kulturno, zgodovinsko, etnično ali kako drugače zamejeno področje, ki pripada neki družbi, ki ima določene skupne značilnosti in voljo po razvijanju skupnega kulturnega, družbenega in gospodarskega razvoja. Regija je sestavljena iz ozemlja in družbenih odnosov in tako se regije tudi redko končajo na naravnih mejah, ampak so po navadi čezmejne, kjer poteka čezmejno sodelovanje. Tako mednarodni regionalizem v obliki mednarodnih organizacij povezuje države v ožje skupine regionalnega sodelovanja (Bučar 1993, 36–61). Mednarodne regionalne organizacije imajo članstvo omejeno na neko geografsko področje, posledično je tudi delovanje tovrstnih organizacij večinoma omejeno na to geografsko regijo (Bojinović Fenko 2010, 11). Taka koncepta regije in regionalne organizacije sta izrazita na primeru odnosov med Rusko federacijo in srednjeazijskimi državami v ŠOS.

4.1 Nastanek Šanghajske organizacije za sodelovanje in njen namen

Začetki ŠOS segajo v devetdeseta leta 20. stoletja, ko so Ruska federacija, Kitajska in države Srednje Azije⁴¹ – Kazahstan, Kirgizistan in Tadžikistan začele urejati

---

⁴¹ S terminom 'Srednja Azija' pojmem naslednje države: Kazahstan, Kirgizistan, Tadžikistan, Uzbekistan in Turkmenistan, ki sicer ni članica ŠOS. Trenin (2011b, 53) sicer piše, da sta se poimenovanji Srednja in Osrednja Azija uporabljala v sovjetski terminologiji, v sodobnem ruskem diskurzu pa se pogosteje uporablja izraz Centralna Azija.

vprašanje njihovih medsebojnih ozemeljskih mej, ki niso bile še dokončno dogovorjene. Več mejnih incidentov leta 1969 na mejni reki Usuri med Sovjetsko zvezo in Kitajsko je pretilo z vojnimi konfliktom med obema socialističnima državama (Simoniti 1997, 12; Benko 2000, 337). Pogajanja med njima so se začela leta 1989 po majskem obisku Gorbačova na Kitajskem, kjer sta se obe delegaciji dogovorili o nadaljevanju pogovorov za rešitev vprašanja poteka kopenske meje med obema državama. Nadaljevala so se leta 1996 pod Jelcinom in leta 2004 pod Putinom, ko je Moskva uspela urediti do tedaj največji problem meje z določitvijo 4355 km dolge kopenske meje med Rusijo in Kitajsko. Do leta 2008 je bila končana demarkacija meje (Trenin 2011b, 42). Leta 1996 je bil v Šanghaju podpisan *Sporazum o krepitvi zaupanja v vojaški sferi v obmejnih območjih*,⁴² z namenom krepitve zaupanja na vojaškem področju, na ozemlju bivše sovjetsko-kitajske državne meje pa je nastala predhodnica ŠOS – Šanghajski forum (Yihuang 2004, 89; Bailes in Dunay 2007, 4; Peskov 2007, 171; Zimonin 2008, 192; Gadžiev 2011, 413) oz. skupina Šanghajskega dialoga – 'Šanghajskih pet' (*Šanhajskaja pjatjorka*), v katero še ni bil vključen Uzbekistan. Forum, ki je nastal iz razlogov varnostne narave, opisuje Gerasimov (2008, 230–1):

V Šanghaju so se 26. aprila 1996 zbrali voditelji petih držav (Rusije, Kitajske, Tadžikistana, Kazahstana in Kirgizistana). Na tem srečanju so podpisali *Sporazum o krepitvi zaupanja v vojaški sferi v obmejnih območjih*. 'Šanghajski forum' je vstopil v veljavo in je zajemal srečanja voditeljev petih držav z namenom urejanja vprašanj mejnega sodelovanja. Tako je nastala skupina 'Šanghajskih pet'.

Leta 1997 je sporazumu iz Šanghaja sledil v Moskvi sklenjen *Sporazum o skupnem zmanjševanju oboroženih sil v obmejnih območjih*⁴³ (Bailes in Dunay, 2007, 4; Peskov, 2007, 171; Frolenkov 2008, 71). Do leta 1998 je bil osnovni fokus foruma rešitev meje med Kitajsko in državami bivše Sovjetske zveze (Rusijo, Kazahstanom, Kirgizistanom in Tadžikistanom), po tem letu pa je prišel do izraza še drugi varnostni dejavnik, ki je pripomogel k nastanku Šanghajskega foruma; boj proti terorizmu. Talibani, predstavniki

---

⁴² *Sporazum o krepitvi zaupanja v vojaški sferi v obmejnih območjih – Soglašenje ob ukreplenii doverija v voennoj oblasti v rajone granicy*, podpisan aprila 1996 s strani Rusije, Kitajske, Kazahstana, Kirgizistana in Tadžikistana.

⁴³ *Sporazum o skupnem zmanjševanju oboroženih sil v obmejnih območjih – Soglašenje o vzaimnom sokraščeenii vooružjonnyh sil v rajone granicy*, podpisan aprila 1997 s strani Rusije, Kitajske, Kazahstana, Kirgizistana in Tadžikistana.

ekstremističnega islama, so namreč sredi devetdesetih let prevzeli oblast v Afganistanu. To je povzročilo določeno mero zaskrbljenosti med petimi državami foruma. Kitajska se je zbala, da bo ta dogodek vplival na razmere v regiji Xinjiang, Ruska federacija pa je bila že tako ali tako v vojni s Čečenijo. Teroristični in islamski ekstremistični nagibi ter drugi konflikti so se začeli tudi v državah Srednje Azije, kot npr. v Kirgizistanu (Batken) leta 1999 in v Uzbekistanu (Andižan) leta 2005, (Zhao 2004, 284; Boljatko 2008, 18; Luzjanin 2008, 46–7; Zhangozha 2011, 391), v Tadžikistanu pa se je med leti 1991–7 odvijala državljanska vojna (Trenin 2011b, 57). Še posebej velik varnostni pomen in s tem pomen boja proti terorizmu je dobila regija Srednje Azije po terorističnih napadih 11. septembra v New Yorku. Takrat je Putin podprl mednarodno koalicijo držav pod vodstvom ZDA v Afganistanu z namenom zrušitve talibanskega režima in ustanavljanje ameriških vojaških baz v Srednji Aziji, prav tako pa je tudi odobril prevoz ameriške vojaške opreme v Afganistan prek zračnega prostora in ozemlja Ruske federacije (Kuchins 2011, 332–45).

Od leta 1996, ko je nastal Šanghajski forum, do leta 2001, se je zvrstilo pet rednih letnih srečanj držav foruma, rotirajoč v vseh petih članicah. V letih 1998–2001 je tudi Uzbekistan sodeloval v procesih približevanja ŠOS in prispeval h krepitvi varnosti in stabilnosti v regiji. Leta 2001 je v Šanghaju spet sledilo letno srečanje držav foruma, ki pa je bilo prebojno, saj se je Uzbekistan, kot država članica, pridružil Šanghajskemu forumu, dne 15. junija istega leta pa je bila ustanovljena ŠOS kot naslednica foruma (Ustanovna listina ŠOS 2002⁴⁴; Zhao 2004, 284; Zimonin 2008, 193; Aris 2009, 457; Gadžiev 2011, 432), ki je opredelila naslednje cilje:

Krepiti medsebojno zaupanje in dobrososedske odnose med državami članicami; spodbujati učinkovito sodelovanje med državami članicami na političnem, ekonomskem in trgovinskem, znanstvenem in tehnološkem, kulturnem, izobraževalnem, energetskem, komunikacijskem, okoljskem in drugem področju /.../ ohranjanje in varovanje regionalnega miru, varnosti in stabilnosti /.../ (Deklaracija o ustanovitvi ŠOS 2001,⁴⁵ Bailes in Dunay 2007, 4).

---

⁴⁴ Ustanovna listina Šanghajske organizacije za sodelovanje – *Hartija Šanhajskoj organizaciji sotrudničestva*, sprejeta v Sankt Peterburgu, 7. junija 2002, v nadaljevanju UL ŠOS.

⁴⁵ Deklaracija o ustanovitvi Šanghajske organizacije za sodelovanje – *Deklaracija o sozdanii Šanhajskoj organizaciji sotrudničestva*, podpisana v Šanghaju, 15. junija 2001.

Šanghajski organizaciji je bil 7. 6. 2002 opredeljen pravni status s sprejetjem UL ŠOS na drugem zasedanju Sveta predsednikov držav članic ŠOS v Sankt Peterburgu (Matveev 2008, 111). Glavni namen organizacije je okrepiti države pri varnostnem sodelovanju za preprečevanje terorizma, separatizma in ekstremizma ter krepitvi ekonomskega in političnega potenciala regije (UL ŠOS 2002, 1. čl.). Tudi Ruska federacija želi doseči enake cilje, predvsem v državah t. i. post-sovjetskega prostranstva Srednje Azije, Kazahstanu, Kirgizistanu, Tadžikistanu in Uzbekistanu, ki za Rusko federacijo predstavljajo pomembno regijo, v kateri ohranja svoj relativno velik politični vpliv (Troitskiy 2007, 36–7; Tsygankov 2010, 152).

Načela organizacije so zapisana v 2. členu UL ŠOS. Države so po tem členu zavezane k spoštovanju suverenosti, neodvisnosti, teritorialne integritete držav in nedotakljivosti njihovih meja, nevmešavanju v notranje zadeve držav in neuporabi sile v mednarodnih odnosih, enakosti vseh držav članic in njihovem medsebojnem razumevanju ter mirnemu reševanju sporov (UL ŠOS 2002, 2. čl.). Predvsem Kitajska in Ruska federacija nenehno poudarjata načelo nevmešavanja v notranje zadeve držav (Watanabe 1999, 15; MZZRF 2012e).

Področja delovanja ŠOS bom posebej predstavil v podpoglavju 4.5, poleg že omenjenega varnostnega namena nastanka ŠOS pa naj navedem še njen pomen kot mehanizma mnogopolarne ureditve mednarodne skupnosti (Dugin 2011, 512).

4.2 Države članice, opazovalke in partnerice dialoga

Šanghajska organizacija deli države, ki so vpete v njene procese, v tri kategorije.⁴⁶ Prva kategorija so države članice: Kazahstan, Kirgizistan, Kitajska, Ruska federacija, Tadžikistan in Uzbekistan (UL ŠOS 2002, preambula). V drugo kategorijo spadajo opazovalke: Afganistan, Indija, Iran, Mongolija in Pakistan (Boljatko 2008, 12; Sunday's Zaman 2012). V tretji kategoriji so partnerice dialoga: Belorusija, Šri Lanka in Turčija (ŠOS 2011; Sunday's Zaman *ibid.*). Vsaka država članica je predsedujoča ŠOS

---

⁴⁶ Tri skupine ŠOS držav (članice, opazovalke in partnerice dialoga) so navedene tudi na uradni spletni strani ŠOS, naslov navajam v seznamu literature diplomskega dela.

za obdobje enega leta. Ta praksa omogoča porazdeljevanje političnega vpliva v organizaciji, da ta vsaj formalno ni osredotočen vedno na določeno državo (Bailes in Dunay 2007, 6). Članstvo v ŠOS je načeloma odprto vsem državam v regiji, ki spoštujejo načela UL ŠOS in mednarodnih pogodb (UL ŠOS 2002, 13. in 21. čl.; MZZRF 2011), vendar Ruska federacija ločeno proučuje, v skladu z lastnimi interesi, vsako morebitno članstvo nove države in tako načeloma⁴⁷ ni navdušena nad dodatnim povečanjem števila stalnih članic, saj bi to posledično pomenilo manjšanje njenega vpliva v organizaciji (Troitskiy 2007, 40). Nasploh je polnopravno članstvo držav, kot so Indija, Iran in Pakistan, redno predmet razprave med vodilnima silama ŠOS, Rusijo in Kitajsko, vendar za zdaj brez konkretnih rezultatov, ko gre za širitev članstva te organizacije (Frelih 2011, 7).

4.3 Struktura organizacije

V ŠOS potekajo redna letna srečanja na ravni predsednikov držav članic, zunanjih ministrov in drugih ekspertov (Bailes in Dunay 2007, 5–6). Pomembno vlogo v ŠOS imajo t. i. sveti, zato bom začel z njihovo predstavitvijo, nato bosta sledila še organa Regionalna antiteroristična struktura (RATS) in pa Sekretariat ŠOS.

Svet predsednikov držav⁴⁸ je najvišji organ ŠOS. Sestaja se enkrat letno in definira osnovne usmeritve dejavnosti organizacije, obravnava njena notranja vprašanja in delovanje organizacije ter sodelovanje z drugimi državami in mednarodnimi organizacijami (UL ŠOS 2002, 5. čl.; Zimonin 2008, 197). Svet predsednikov vlad⁴⁹ enkrat letno sprejema proračun ŠOS in se opredeljuje do vprašanj sodelovanja v ekonomski sferi (UL ŠOS 2002, 6. čl.; Zimonin *ibid.*). Svet zunanjih ministrov držav ŠOS se ukvarja s tekočim delovanjem organizacije, izpeljuje priprave zasedanj Sveta

---

⁴⁷ Poudarek je na *načeloma*, saj Rusija podpira članstvo Indije v ŠOS (MZZRF 2010b; 2012b), saj je Indija poleg Rusije ena glavnih zagovornic mnogopolarne ureditve mednarodne skupnosti in tudi članica držav BRIK (Brazilija, Rusija, Indija, Kitajska) (Dugin 2011, 491 in 509). Po drugi strani pa npr. nasprotuje podelitvi ZDA statusa opazovalke (Tsygankov 2010, 185).

⁴⁸ V ruskem jeziku se izvornik glasi »*Sovet glav gosudarstv*«, prevajam ga kot Svet predsednikov držav. V njem se namreč srečujejo predsedniki držav ŠOS.

⁴⁹ V ruščini »*Sovet glav pravitel'stv*«, prevajam ga kot Svet predsednikov vlad.

predsednikov držav in Sveta predsednikov vlad ter se opredeljuje do mednarodnih položajev, ki zadevajo ŠOS. Sestaja se en mesec pred srečanjem Sveta predsednikov držav, predseduje mu minister za zunanje zadeve tiste države, kjer bo to srečanje potekalo. Predsedujoči tudi predstavlja ŠOS v njenih zunanjih zadevah (UL ŠOS 2002, 7. čl.; Zimonin *ibid.*). V skladu z odločitvijo Sveta predsednikov držav in Sveta predsednikov vlad lahko potekajo tudi redna srečanja vodij posameznih ministrstev oz. agencij držav članic ŠOS (UL ŠOS 2002, 8. čl.). Za usklajevanje in načrtovanje tekočega delovanja ŠOS skrbijo koordinatorji oz. specialisti-eksperti, ki pripravljajo načrte za srečanja Sveta predsednikov držav, Sveta predsednikov vlad in Sveta zunanjih ministrov in sestavljajo Svet nacionalnih koordinatorjev (UL ŠOS 2002, 9. čl.; Zimonin 2008, 197–8).

Zelo pomemben organ, še posebej na področju varnostnih vprašanj, je RATS s sedežem v Taškentu v Uzbekistanu. Njegov namen je boj proti grožnjam, ki jih poimenujejo 'veliki trije' - terorizmu, separatizmu in ekstremizmu. Te tri definira Šanghajska konvencija bojevanja proti terorizmu, separatizmu in ekstremizmu v svojem 1. členu.⁵⁰ Regionalna antiteroristična struktura zajema analitično proučevanje varnostnega stanja držav in spodbuja sodelovanje držav v boju proti 'velikim trem'. Služi kot podlaga za izmenjavo varnostnih informacij prek skupnih baz podatkov o terorističnih, separatističnih in ekstremističnih posameznikih ter organizacijah. Znotraj RATS medsebojno sodelujejo varnostne in obveščevalne službe ter sodni organi držav (UL ŠOS 2002, 10. čl.; Bailes in Dunay 2007, 5–24; Osetrov 2008, 247; Vasil'ev 2008, 240–3; Zimonin 2008, 198–9). Šibka točka delovanja RATS pa je v tem, da nima nobene pristojnosti za dajanje obvezujočih političnih predlogov. Varnostne akcijske politike padejo pod pristojnost posamezne države članice ŠOS in s tem njene domače zakonodaje. Tako je RATS odvisen od pripravljenosti za sodelovanje in medsebojno obveščanje s strani vsake države posebej. Kolektivno delovanje držav ŠOS otežuje tudi dejstvo, da ŠOS ni nadnacionalna integracija, temveč, kot meni Aris (2009, 469–74), medvladna organizacija za dogovarjanje, slednje pa je pogojeno z začetno pripravljenostjo držav do sodelovanja zaradi skupnih ali pa podobnih interesov.

---

⁵⁰ Šanghajska konvencija bojevanja proti terorizmu, separatizmu in ekstremizmu – *Šanghajska konvencija o bor'be s terorizmom, separatizmom i ekstremizmom*, podpisana 15. junija 2001, vstopila v veljavo 29. marca 2003, v nadaljevanju KBTSE.

Sekretariat ŠOS ima sedež v Pekingu. Njegova naloga je nuditi organizacijsko in tehnično pomoč delovanju ŠOS, pripravlja pa tudi predlog letnega proračuna organizacije (UL ŠOS 2002, 11. čl.). Generalnega sekretarja ŠOS na predlog Sveta zunanjih ministrov imenuje Svet predsednikov držav za obdobje treh let na rotacijskem principu med državami članicami ŠOS (UL ŠOS 2002, 11. čl.; Zimonin 2008, 197–8). Opazovalci delovanja Sekretariata ŠOS menijo, da ima ta sicer majhno vlogo odločanja in dejansko služi bolj kot administrativno-upravni organ organizacije (Aris 2009, 474).

Medparlamentarno komisijo ŠOS sestavljajo predsedniki nacionalnih parlamentov držav članic, ki si med seboj izmenjujejo zakonodajne in pravne izkušnje na področjih boja proti grožnjam 'velikih treh', trgovine z ljudmi, orožjem in drogami ter se zavzemajo za poenotenje zakonodaje vseh držav članic (Zimonin 2008, 198).

Kot mehanizma krepitve ekonomskega sodelovanja držav sodita v strukturo ŠOS tudi Gospodarski svet in Medbančni konzorcij, ki povezujeta gospodarske in finančne kroge držav članic (Matveev 2008, 113–4).

4.4 Procesi odločanja

Vse odločitve in vsi dokumenti v ŠOS so sprejeti v ruskem ali kitajskem jeziku, ki sta uradna jezika organizacije. V ŠOS se o odločitvah ne glasuje, ampak se sprejemajo s konsenzom, izjema so odločitve o suspendiranju članstva neke države v organizaciji ali izključitvi iz nje, kjer se odločitve sprejemajo po formuli; konsenz minus glas tiste države, ki jo ta odločitev zadeva. Če se katera izmed držav ne zanima za implementacijo odločitev, to ne zadrži implementacije same, se pa k njej države lahko priključijo tudi naknadno (UL ŠOS 2002, 16. čl.). Nadalje 17. člen UL ŠOS določa, da se bodo odločitve ŠOS organov implementirale v državah članicah v skladu z njihovimi nacionalnimi zakonodajami. To v praksi pomeni, kar sem ponazoril že na primeru RATS, da države članice same ocenijo, katera priporočila (npr. RATS) bodo upoštevale.

4.5 Področja sodelovanja

Organizacija je usmerjena na tri glavna področja (so)delovanja, tj. politično, varnostno in ekonomsko (Bailes in Dunay 2007, 15–17). Varnostno in politično delovanje ŠOS predstavlja predvsem boj proti skupini groženj 'velikih treh' (predvsem proti terorizmu po 11. septembru 2001) in trgovini z drogo, razpečevanju orožja, nelegalnim migracijam itd. (UL ŠOS 2002, 1. čl.). Varnostno sodelovanje sem že omenil na primeru delovanja RATS v boju proti grožnjam, ki jih predstavljajo 'veliki trije' in ostale omenjene grožnje po 1. členu UL ŠOS, pri čemer veliko vlogo igra trgovina z drogo, ki izvira iz Afganistana. Države podpisnice KBTSE, ki so članice ŠOS, se tudi obvezujejo, da bodo sodelovale in si izmenjevale informacije ter podatke o teh grožnjah (KBTSE 2003, 6. člen; Bailes in Dunay 2007, 24; Osetrov 2008, 247).

Ekonomska sfera⁵¹ zajema energetska, transportna, komunikacijska, kmetijska in vsesplošno infrastrukturno sodelovanje (UL ŠOS 2002, 3. čl.; MZZRF 2012a). Organizacija spodbuja trgovino, investicije med državami ter želi sčasoma preiti na prosti pretok dobrin, kapitala, storitev in tehnologije (UL ŠOS 2002, *ibid.*). Ne gre zanemariti niti humanitarnega sodelovanja, kot je projekt »Univerza ŠOS«.⁵² Prav tako je v interesu organizacije razširitev sodelovanja na področja, kot so zdravstvo, kultura, šport, turizem in razvoj stikov med ljudmi (MZZRF 2012a).

Na področjih sodelovanja se ŠOS sooča tudi z določenimi težavami. Čeprav njene države članice delijo podobne interese, se med seboj precej razlikujejo. Kitajska in Rusija sta npr. največji državi po velikosti ozemlja in št. prebivalstva, medtem ko so ostale države precej manjše v obeh ozirih. Takšne razlike ne ogrožajo nujno sodelovanja znotraj ŠOS, lahko pa pripomorejo k temu, da se države različno odzivajo na aktualne probleme. Srednjeazijske države imajo medsebojno kompleksne in včasih kontradiktorne odnose, njihovi notranji politični sistemi pa so dokaj nestabilni. V tej regiji deluje tudi več varnostnih mehanizmov, kar predstavlja težavnost njihove koordinacije. Poleg ŠOS so ti še OPKV in program Nata »*Partnership for Peace*«.

---

⁵¹ Ekonomsko sodelovanje vključuje različne projekte, od gradnje plinovodov, naftovodov, hidroelektrarn do prometnih povezav itd. med državami članicami (Matveev 2008, 115).

⁵² To je mreža 65 univerz držav ŠOS z enotnim izobraževalnim sistemom. Njen rektorat je v Moskvi (MZZRF 2012a).

Težave so tudi pri ekonomskem sodelovanju, saj ima vsaka država članica svoja pričakovanja v tej sferi in si želi kar največ pridobiti. Energetika in transport sta glavni področji ekonomskega sodelovanja, njun razvoj pa ni lahka naloga, saj ŠOS sestavljajo tudi relativno šibke nacionalne ekonomije posameznih držav, kot je npr. Tadžikistan. Ne nazadnje, kot je že bilo omenjeno, tudi morebitna nadaljnja širitev članstva ŠOS vzbuja pomisleke obstoječim članicam (Zhao 2004, 296–9).

Po pregledu področij sodelovanja držav ŠOS in s tem perspektive ter težavnosti, s katerimi se pri tem soočajo, bom v nadaljevanju ugotavljal, kaj za države ŠOS pomeni sodelovanje konkretno na področju boja proti terorizmu.

4.6 Primer sodelovanja v okviru Šanghajske organizacije za sodelovanje: boj proti terorizmu

Kot že rečeno se je na boj proti terorizmu ŠOS začela osredotočati po prevzemu oblasti talibanskega režima v Afganistanu v devetdesetih letih 20. stoletja, predvsem pa po terorističnih napadih 11. septembra v ZDA. Nestabilen položaj v Afganistanu je z varnostnega vidika problematičen predvsem zaradi pretoka trgovine z drogami in širjenja islamskega ekstremizma v Srednjo Azijo in od tam v Rusko federacijo (Bailes in Dunay 2007, 16–23). Zaradi tovrstnih groženj se je ŠOS osredotočila na boj proti terorizmu.

Študija terorizma kot primer sodelovanja znotraj ŠOS je primerna tudi zaradi tega, ker je bil začetek institucionalizacije ŠOS ravno varnostnega pomena. Pri pregledu dejavnosti RATS sem zapisal, da znotraj tega organa delujejo skupne baze podatkov o terorističnih posameznikih in organizacijah, ki služijo za izmenjavo informacij med državami ŠOS za preprečevanje terorizma. Na univerzalni ravni je mednarodna skupnost leta 2001, po terorističnih napadih v ZDA, znotraj VS OZN sprejela resolucijo 1373,⁵³ s katero je uvedla sistem poročanja članic OZN o protiterorističnih dejavnostih in poudarila, da se tudi pomoč in dajanje zatočišča teroristom štejeta za teroristično dejavnost. Varnostni svet OZN je potrdil, kar je bilo že podano v več resolucijah in

---

⁵³ Resolucija Varnostnega sveta Združenih narodov 1373 – *United Nations Security Council Resolution 1373*, sprejeta 28. septembra 2001 na 4385. srečanju VS OZN, S/RES/1373/2001.

drugih njegovih dokumentih, in sicer, da je terorizem ogrožanje mednarodnega miru in varnosti (Varnostni svet 2001; Türk 2007, 350). Znotraj OZN je bilo več poizkusov definiranja terorizma. Tako ga je med drugim v aneksu k resoluciji Generalne skupščine OZN 49/60⁵⁴ opredelila kot kriminalno dejanje s ciljem izzvati stanje terorja v družbi, ki je neopravičljivo ne glede na politične, filozofske, ideološke, rasne, etnične ali kakšne druge vzroke (Generalna skupščina 1994).

Terorizem je sredstvo za doseg ciljev, ki ne pozna in ne priznava državnih meja. V ruski literaturi je navedenih več vrst terorizma, in sicer etnični, fundamentalistični, informacijski, politični, revolucionarni in separatistični. Razlogi za nastanek terorizma so razna gibanja in razne težnje, ki želijo v kriznih in nestabilnih obdobjih pretresti družbo z glavnim ciljem izzvati strah in paniko (Gadžiev 2011, 470–3).

Terorizem definira tudi KBTSE:

Terorizem je katero koli dejanje, ki ima za namen povzročiti smrt ali resno telesno poškodbo civilnemu prebivalstvu, kakor tudi organizirati, načrtovati in spodbujati takšno dejanje, ko je namen takšnega dejanja zastraševanje populacije, družbene varnosti in ozemeljske celovitosti države, vključujoč priključitev katerega koli dela države ali njene dezintegracije, dejanje narejeno na nasilen način kot tudi načrtovanje takšnega dejanja (KBTSE 2003, 1. čl.).

V tem dokumentu zasledimo tudi definiciji separatizma in ekstremizma. V ruski literaturi ima npr. status teroristične organizacije Islamsko gibanje Uzbekistana *Hizb ut-Tahrir* (Luzjanin 2008, 47; Gadžiev 2011, 472), medtem ko se za islamski ekstremizem pojmuje npr. masovne nemire, ki so se prav tako odvijali v tej državi, natančneje v Andižanu leta 2005, ko je moral Kirgizistan odpreti mejo za pretok beguncev na svoje ozemlje (Luzjanin 2008, 46). V Ruski federaciji se kot regijo s separatističnimi težnjami, ki v imenu religioznega ekstremizma uporablja teroristična sredstva,

---

⁵⁴ Aneks k resoluciji Generalne skupščine OZN Deklaracija o ukrepih za preprečevanje mednarodnega terorizma – *Declaration on Measures to eliminate international terrorism*, sprejet 9. decembra 1994 na 84. zasedanju Generalne skupščine OZN, A/RES/49/60.

prepoznava Severni Kavkaz,⁵⁵ pri čemer so tovrstne tendence najbolj opazne pri Čečeniji (Marinčenko 2009, 319; Andersen 2010; Trenin 2011b, 51).

Kot sem že omenil v podpoglavju 4.3, poteka boj proti terorizmu v ŠOS v okviru RATS, ki se z mehanizmi skupnega obveščanja držav ŠOS bori proti tovrstnim grožnjam. Pod okriljem ŠOS so potekale skupne vojaške vaje držav, ki so vsebovale protiteroristično komponento. Take so bile npr. leta 2006 skupne protiteroristične vaje pod imenom »Vzhod-antiteror – 2005« in pa leta 2007 »Mirovna misija – 2007« (Osetrov 2008, 251; Marinčenko 2009, 149).

Boj proti terorizmu znotraj posameznih držav je do sedaj vedno potekal pod pristojnostjo tiste države, kjer so se odvijale teroristične aktivnosti. Tako je bilo v primerih Uzbekistana in teroristične organizacije Islamskega gibanja Uzbekistana ter Ruske federacije in njene notranje vojne s Čečenijo med leti 1991–2001 (Luzjanin 2008, 46; Trenin 2011b, 7). To je razumljivo, saj tako ŠOS kot tudi OZN na univerzalni ravni, ščitita načelo nevmešavanja v notranje zadeve držav. S tega vidika se države same spopadajo z notranjimi grožnjami (UL OZN 1945, 2. čl.; UL ŠOS 2002, 2. čl.; MZZRF 2012d), RATS pa s svojimi mehanizmi izmenjavanja in analiziranja podatkov teroristične tematike pomaga pri izboljšanju protiterorističnih dejavnosti ŠOS in obveščanja njenih držav.

***

V preteklem poglavju sem razdelal ŠOS, kjer sem najprej navedel razloge in korake njenega nastanka ter predstavil države članice, opazovalke in partnerice dialoga ŠOS. Nadalje sem predstavil organe njenega delovanja, definiral procese njenega odločanja in področja sodelovanja, ki sem jih konkretno prikazal na primeru boja proti terorizmu. Naj najprej izpostavim ugotovitev, da je ŠOS organizacija pretežno medsebojno raznolikih držav tako v smislu političnih sistemov kot v razpoložljivosti materialnih virov, kot so npr. velikost ozemlja, št. prebivalstva in ekonomski položaj države. Te

---

⁵⁵ Kavkaz se deli na Severni in Južni Kavkaz. Severni del zajema ruske federativne subjekte v sestavi Ruske federacije, južni del, ki se imenuje tudi Zakavkazje, vključuje Armenijo, Azerbajdžan in Gruzijo.

razlike med državami ponekod privedejo do različnih interesov, čeprav imajo skupne cilje, kot je npr. boj proti terorizmu. Sistem sodelovanja organizacije je precej širok; od političnega, varnostnega, ekonomskega do humanitarnega sodelovanja. Skupina držav organizacije geografsko predstavlja tudi več kot 60 odstotkov ozemlja Evrazije. Kljub perspektivam ŠOS, ki se kažejo na skupnih področjih sodelovanja, se države članice soočajo z določenimi težavami. Tako v primeru boja proti terorizmu vsaka država članica uporablja svoje nacionalne mehanizme za preprečevanje groženj, vendar ti sovpadajo s splošnimi načeli organizacije na tem področju. Države članice same urejajo mehanizme boja proti tovrstnim grožnjam, pri tem boju pa se med seboj spodbujajo in si znotraj RATS pomagajo z instrumenti skupnih varnostnih baz. Delovanje RATS je tako koordinirano in uspešno v boju proti terorizmu in drugim nevarnostim glede na odziv držav pri posredovanju lastnih varnostnih informacij. Kljub določenim težavam ŠOS predstavlja dovolj velik potencial za sodelovanje držav te azijske regije na različnih področjih, predvsem varnostnem. Rezultati medsebojnega sodelovanja na tako zahtevnih področjih so namreč boljši, kot če bi se države same spopadale s temi problemi. Že v uvodu diplomskega dela sem namreč zapisal, da je sodobna mednarodna skupnost soodvisna, heterogena in da nove grožnje ne poznajo nacionalnih meja, temveč zahtevajo kolektivno akcijo akterjev, držav in organizacij. Določeno težavo predstavlja tudi koordinacija različnih organizacij z varnostno komponento v Srednji Aziji. V prejšnjem poglavju sem predstavil ŠOS z vidika mednarodne organizacije. V nadaljevanju bom ugotavljal pomen ŠOS za Rusko federacijo in njeno zunanjo politiko.

5 ŠANGHAJSKA ORGANIZACIJA ZA SODELOVANJE SKOZI RUSKO PRIZMO

Že v drugem poglavju sem pisal o varnostnem pomenu ŠOS za regijo Srednje Azije. Tako kot pravi Lavrov tudi ruski interesi v ŠOS sovpadajo najprej z varnostno perspektivo v Srednji Aziji, ŠOS pa predstavlja tudi pomemben mehanizem ekonomskega sodelovanja (MZZRF 2012a). Rusija vidi pragmatično multilateralno sodelovanje, in s tem tudi ŠOS, kot pomembno ureditev sodobnega mnogopolarnega sveta (Tsygankov 2010, 152). V njem se geopolitika vrača v središče pozornosti (Dugin 2011, 512–4; Calhoun 2011, 12–3). Načelo mnogopolarnosti je zapisano v Strategiji

nacionalne varnosti Ruske federacije do leta 2020⁵⁶ (MZZRF 2009b; Dugin 2011, 503–4). Geopolitika je teoretični nastavek moje analize, zato bom v nadaljevanju preveril, kakšen geopolitični akter je Ruska federacija v ŠOS.

5.1 Delovanje Ruske federacije v Šanghajski organizaciji za sodelovanje

Že v opredelitvi ciljev diplomskega dela sem zapisal, da bom pregledal opredelitve ruskih zunanjepolitičnih akterjev do ŠOS. To je pomembno pri ugotavljanju pomena ŠOS za Rusko federacijo. Večini dostopnih izjav akterjev je skupno to, da dajejo ŠOS precej velik pomen za večjo varnost in stabilnost Srednje Azije in posledično sodobne mednarodne skupnosti ter za različna področja sodelovanja, predvsem regionalno v Aziji, deloma pa tudi na širšem geografskem področju. Lavrov je tako dejal, da je »ŠOS /.../ pomemben faktor razvoja večpólnega sistema v azijsko-tihooceanskem prostoru« (MZZRF 2011). Putin je širše v geografskem smislu poudaril pomen ŠOS, ko jo je označil za vplivno mednarodno organizacijo, sposobno krepiti stabilnost in varnost v regiji, in za eno od struktur globalne ekonomske in politične ureditve. Po njegovem prepričanju lahko služi kot podlaga sodelovanja regionalnih združenj za širitev dialoga s sosednjimi državami (Vlada Ruske federacije 2011a; 2011b).

Tako je delovanje ŠOS glede na izjave ruskih političnih akterjev in pa glede na to, da v njej sodelujejo različne azijske države usmerjena širše po evrazijskem kontinentu, ne izključno v Srednjo Azijo. Ruske južne regije namreč predstavljajo nevarnost nacionalni varnosti Ruske federacije. Že tako nemirni Kavkaz prihaja pod vpliv religioznega ekstremizma Srednje Azije. Trgovina z drogo izvira iz Afganistana in prek Ruske federacije potuje v Evropo. Prav tako ima tudi trgovina z orožjem povezave z afganistanskimi Talibani. Te grožnje predstavljajo nevarnost ruski nacionalni varnosti (Zhao 2004, 285–6).

Ruske varnostne cilje v regiji ŠOS opredeljuje Vojaška doktrina Ruske federacije,⁵⁷ kjer je zapisano, da namerava Ruska federacija z namenom preprečevati vojaške

---

⁵⁶ Strategija nacionalne varnosti Ruske federacije do leta 2020 – *Strategija nacional'noj bezopasnosti Rossijskoj Federacii do 2020 goda*, potrjena z ukazom predsednika Ruske federacije 12. maja 2009, št. 537.

konflikte utrditi sistem kolektivne varnosti⁵⁸ v okviru ŠOS in da osnovne prioritete političnega ter vojaškega sodelovanja ležijo prav tako znotraj držav ŠOS, to pa so skupni napor nasprotovanja novim vojaškim nevarnostim na skupnem ozemlju (MZZRF 2010a, 19. in 51. čl.). V podpoglavju 4.6 sem v okviru ŠOS že podrobneje predstavil pomen boja proti terorizmu, ki je bil tudi eden glavnih ciljev administracij Medvedeva in Putina (MZZRF 2008.; Shleifer in Treisman 2011, 125) v preteklem obdobju in ostaja prioriteta tudi v obdobju predsedniške administracije Putina v letu 2012 (MZZRF 2012e). Koncept boja proti terorizmu v Ruski federaciji⁵⁹ v prvem členu prepoznava terorizem kot grožnjo nacionalni varnosti Ruske federacije (MZZRF 2009a). Po Lavrovem prepričanju (MZZRF 2012a) pa bi lahko k večji varnosti na ozemlju ŠOS pripomogla tudi prihodnja transformacija RATS v mehanizem nasprotovanja novim grožnjam in izzivom mednarodne skupnosti v širšem smislu. To bi bilo mogoče tudi s priključitvijo k RATS držav opazovalk ŠOS – Indije, Irana, Mongolije in Pakistana – in partneric dialoga – Belorusije in Šri Lanke. Hkrati dodaja, da ima pomembno težo tudi krepitev koordinacije zunanjepolitičnih delovanj držav članic ŠOS v okviru OZN (*ibid.*).

Ekonomsko sodelovanje Ruske federacije z državami ŠOS deluje po dveh poteh. Prva je Srednja Azija, ki je zgodovinsko in politično povezana z Rusijo, saj je del bivše Sovjetske zveze in 'bližnee zarubeže' ruskega post-sovjetskega prostranstva, ki mu Ruska federacija daje velik pomen. Druga pot ekonomskega sodelovanja je usmerjena h Kitajski. Do ideje o postopnem prehodu k doseganju prostega pretoka blaga, kapitala, storitev in tehnologij, ki ga tudi navaja 3. člen UL ŠOS, ima Ruska federacija zadržan pristop. Kitajska namreč želi tak liberaliziran trgovinski režim v regiji, vendar ima Ruska federacija pomisleke zaradi gospodarske moči Kitajske in velikega števila poceni kitajskih izdelkov ter delavcev, ki bi v primeru liberaliziranega režima 'preplavili' Srednjo Azijo, čemur Ruska federacija ne bi zmogla konkurirati, kar bi se poznalo na

---

⁵⁷ Vojaška doktrina Ruske federacije – *Voennaja doktrina Rossijskoj Federacii*, potrjena z ukazom predsednika Ruske federacije 5. februarja 2010.

⁵⁸ Ta sistem kolektivne varnosti sicer po mnenju Troitskyega (2007, 31–4) v praksi še ne deluje, Ruska federacija po njegovem prepričanju z ostalimi državami ŠOS le definira skupne notranje in zunanje grožnje in pri varnosti daje večji pomen OPKV in SND.

⁵⁹ Koncept boja proti terorizmu v Ruski federaciji – *Koncepcija protivodejstvija terrorizmu v Rossijskoj Federacii*, potrjen s strani predsednika Ruske federacije Dmitrija Medvedeva 5. oktobra 2009.

izgubah ruskih proizvajalcev hkrati pa tudi večji odvisnosti srednjeazijskih držav od Kitajske (Boljatko 2008, 23). Dobri rusko-kitajski odnosi so tako ključni za rusko regionalno stabilnost. Sodelovanje med tema dvema državama znotraj ŠOS lahko konsolidira njune bilateralne odnose hkrati pa se izogne morebitni koliziji v tej regiji in postavi tudi kitajsko-srednjeazijske odnose v multilateralni okvir delovanja (Zhao 2004, 287).

V ekonomski sferi imajo precej velike pomene tudi energetika, proizvodnja nafte in zemeljskega plina ter izkoriščanje vodnih virov. Energetska diplomacija⁶⁰ je pomembna za Rusko federacijo kot proizvajalko nafte in plina (Boljatko 2008, 17). Energetska politika ima zanjo v ŠOS naslednje pomene: Ruska federacija je ena največjih svetovnih izvoznic nafte in zemeljskega plina in ta naravna vira tudi izvaža v druge države ŠOS. Med državami članicami se gradijo novi infrastrukturni objekti, kot so cevovodi in predelovalni objekti, izkoriščajo se vodni viri na energetsko zelo bogatem območju Srednje Azije, razvijajo pa se tudi različne znanstvene dejavnosti v sferi obnovljivih virov energije (Zaderej 2008, 157). Prav tako pa je Kitajska ena glavnih potrošnic ruskih naravnih virov (Lo 2008, 14).

Politični interesi Ruske federacije v ŠOS se po Baileesu in Dunayu (2007, 30) delijo na štiri sklope: na interese v regiji Srednje Azije, rusko-kitajske odnose, odnose z zahodom in odnose splošnih svetovnih politik. Zadnja dva sklopa interesov izražata politiko Putina, ki je uspel voditi raznoliko zunanjo politiko Ruske federacije s krepitvijo moči države, obenem pa je uspel sodelovati tako z zahodom v boju proti mednarodnemu terorizmu kot tudi z ostalimi svetovnimi akterji v duhu multilateralizma. V srednjeazijski regiji se Ruska federacija ne sooča samo s kitajsko in zahodno konkurenco, ampak tudi z drugimi formacijami, kot je mednarodna Organizacija Gruzije, Ukrajine, Azerbajdžana in Moldavije (GUAM), ki predstavlja 'protiutež' ruskemu delovanju v Srednji Aziji (Luzjanin 2008, 43–4; Trenin 2011b, 80). Ruska multilateralna diplomacija je neodvisno od tega, poleg ŠOS, razvila še sebi bližje mehanizme v tej regiji – že omenjene SND in OPKV – v katerih ni Kitajske in kjer ima Ruska federacija glavno vlogo (Luzjanin *ibid.*, 42–3). Kot sem že večkrat zapisal, je glavni politični pomen ŠOS za Rusko federacijo v njeni strukturi, ki jo sestavljajo

---

⁶⁰ Veliko težo v ruski energetski diplomaciji ima ruski plinski gigant Gazprom (Luzjanin 2008, 60).

različne vplivne azijske države in zagovarjajo mnogopolarno ureditev mednarodne skupnosti.

6 SKLEP

V uvodnem poglavju sem se spraševal o pomenu, ki ga ima ŠOS za Rusko federacijo in njeno zunanjo politiko, kakšna je njena vloga sodelovanja z drugimi državami v ŠOS in kaj to sodelovanje znotraj organizacije sploh pomeni. Izbral sem si geopolitiko kot teoretski nastavek svoje raziskave.

V diplomskem delu sem ugotovil oz. potrdil sledeče; v sodobni medsebojno povezani in soodvisni mednarodni skupnosti sta za spopadanje z grožnjami in izzivi, ki ne poznajo nacionalnih meja, vsaj do določene mere potrebna skupni napor in sodelovanje držav. Pri razlaganju teh razmer mednarodne skupnosti in zunanjih politik posameznih držav dobiva geopolitika vedno večji pomen. To je prišlo do izraza še posebej po drugi svetovni vojni in po letu 1991, ko je razpadla blokovska ureditev sveta in se je ta začel deliti na nove interesne sfere. Geopolitika je postala splošno sprejeta kot pristop k analizi zunanjih in tudi notranjih politik držav, njihovih interesov in dejanj. Postala je prepoznana kot odnos med politiko in družbo ter prostorom. Na geopolitične odločitve držav in mednarodnih organizacij v sodobni mednarodni skupnosti ne vplivajo le geografski dejavniki, ampak tudi ekonomski, tehnološki, informacijski, kulturni in verski. Pri analizi ravnanja držav v danem prostoru geopolitiki lahko pomagajo tudi druge znanosti, npr. znanost o mednarodnih odnosih. Razprave in analize številnih avtorjev o različnih možnostih in vektorjih ruske geopolitične usmeritve, predvsem o ruski umeščenosti med Evropo in Azijo, so aktualne, saj ruski zunanjepolitični akterji dajejo jasno vedeti, da je Ruska federacija usmerjena na vse strani neba in namerava izkoristiti ta edinstven geopolitični položaj. Zunanja politika sodobne Ruske federacije se ukvarja z identičnimi vprašanji in izzivi kot ostala mednarodna skupnost. Tako ta politika nima več ideološkega predznaka, kot ga je imela v obdobju Sovjetske zveze, čeprav ima seveda, kot vsaka druga država, neke svoje lastne interese, katerim sledi v mednarodni skupnosti. Ruska federacija v Aziji prisega na delovanje v okvirih multilateralne diplomacije, kar v resnici pomeni sodelovanje z

azijskimi državami znotraj mednarodnih organizacij. Predvsem prek mednarodnih organizacij Ruski federaciji uspeva uveljavljati svoje interese sodelovanja, npr. s Kitajsko, hkrati pa jo, kot tudi ZDA, prek organizacij 'drži' na varni razdalji.

Ruska federacija je članica številnih mednarodnih organizacij. Njeno članstvo je pogojeno s konkretnimi interesi. Tako je članica ekonomskih kot tudi varnostnih organizacij. Odločna se je modernizirati, da bo lahko dosegla svoje geopolitične interese. Njene elite so spoznale, da se država ne sme zanašati samo na cene in zaloge lastnih naravnih virov, ampak se mora tudi vsesplošno razviti in več vlagati v visoko tehnologijo ter se še bolj liberalizirati. Sredstva za uresničitev teh ciljev so v sodobni ruski zunanji politiki, ki lahko prek ekonomskih organizacij razvitih držav išče vire svoje domače modernizacije.

Šanghajska organizacija za sodelovanje se kaže kot pomemben mehanizem sodelovanja v sodobnem mnogopolarnem svetu. Pri svojem spraševanju o konkretnem pomenu koncepta sodelovanja v ŠOS sem spoznal, da v glavnem to pomeni politično, varnostno in ekonomsko sodelovanje, organizacija pa prav tako zajema tudi druga področja, kot je npr. humanitarno sodelovanje, svoje delovanje pa želi razširiti še na športno, kulturno idr. področja. Ruski federaciji poleg naštetih področij sodelovanja predstavlja njeno delovanje v ŠOS tudi določeno mero tekmovanja z ZDA in s Kitajsko v Srednji Aziji ter s tem sredstvo zaščite ruskih interesov v tej regiji. Ugotovil sem tudi, da je ŠOS organizacija za dogovarjanje, v kateri se odločitve sprejemajo s konsenzom in ne z glasovanjem, kar kaže na težnje organizacije, da upošteva mnenje in voljo vseh držav ŠOS. Njene države so sicer medsebojno precej heterogene, vendar so uspele doseči dogovor o sprejetju tako pomembnih načel, kot je npr. nevmešavanje v notranje zadeve držav, in jih tudi zapisati v UL ŠOS. Glavni namen nastanka ŠOS je bil predvsem varnostne narave s potrebo po ureditvi vprašanja poteka državnih meja. Dandanes je varnostno delovanje organizacije usmerjeno predvsem v boj proti terorizmu. Države ŠOS opravljajo skupne protiteroristične vojaške vaje in se podpirajo pri zatiranju terorizma na domačih tleh. Vsaka država članica deluje samostojno proti terorizmu v skladu s svojimi nacionalnimi zakonodajami, medsebojno pa si izmenjujejo protiteroristične informacije v sklopu mehanizma RATS, ki ga želi Ruska federacija še okrepiti in opolnomočiti na tem področju. Šanghajska organizacija je tako kar uspešna v

boju proti terorizmu. To je tudi glavni prispevek te organizacije k večji varnosti sodobne mednarodne skupnosti.

Šanghajska organizacija za sodelovanje je za Rusko federacijo pomemben mehanizem multilateralnega sodelovanja, veliko vlogo pa igra tudi pri razvoju varnosti Srednje Azije. Tej regiji namreč pretijo številne nevarnosti iz Afganistana, predvsem trgovina z drogo in orožjem. V takšnih razmerah Ruska federacija uporablja ŠOS kot sredstvo zagotavljanja stabilnosti regije, saj s Kitajsko in ostalimi državami varnostno sodeluje. Tako tudi ohranja svoj vpliv v regiji, s katero je zgodovinsko in civilizacijsko povezana, hkrati pa uresničuje številne ekonomske projekte s posameznimi državami organizacije in ostaja pozorna, da kitajski vpliv na tem območju ne bi postal prevelik. Vendar Kitajska vseeno ostaja ena glavnih ruskih vojaških in ekonomskih partneric ter tudi zaveznic pri podpiranju in zagovarjanju mnogopolarne ureditve sveta in s tem vrhovne vloge OZN ter spoštovanja mednarodno-pravnih določil.

V tem oziru Ruska federacija deluje tudi znotraj ŠOS, kjer so ruski interesi varnostni in ekonomski, varnostni predvsem v zvezi z nestabilnimi državami Srednje Azije in Afganistana, ekonomski pa vključujejo konkretne poslovne projekte s temi bivšimi sovjetskimi republikami in seveda Kitajsko.

S temi ugotovitvami lahko odgovorim na raziskovalno vprašanje diplomskega dela. Kot sem že večkrat poudaril, ima ŠOS velike varnostne in ekonomske potencialne in tudi potencialne političnega povezovanja, kar lahko privede k boljšim medčloveškim stikom in posledično boljšemu medsebojnemu poznavanju kultur in držav v Srednji Aziji in širši azijski regiji. Že to dodatno pripomore k splošnemu varnejšemu mednarodnemu okolju.

Ruska federacija je v Aziji regionalna sila. Na globalnem geografskem področju je uspela ohraniti lastnosti politične, vojaške in ekonomske velesile, ki v današnji mednarodni skupnosti ponovno in vedno bolj prihaja do izraza. Ruska federacija dokazuje, da je zmožna jasne vizije svojih zunanjepolitičnih ciljev in njihove izvedbe. Takšno držo nadaljuje z neodvisno zunanjo politiko, ki temelji na lastnih geopolitičnih scenarijih, kot je zagovarjanje mnogopolarne ureditve sveta, vrhovne avtoritete OZN, predvsem njenega Varnostnega sveta, ter spoštovanja mednarodnega prava. Njene geopolitične namere nimajo več ideološkega predznaka in tako tudi njena zunanja

politika postaja moderna in pragmatično zasnovana ter ustreza potrebam sodobne mednarodne skupnosti. V njej ŠOS, kljub svojim skromnim začetkom, dobiva vedno večjo in vedno bolj opazno vlogo na varnostnem in ekonomskem področju. S tem ko njene države članice kažejo ambicije po krepitvi sodelovanja znotraj njenega okvira in s tem ko si želijo mednarodno avtoriteto organizacije še bolj okrepiti, kar ne nazadnje kažejo s sodelovanjem v boju proti terorizmu, se lahko nadejajo nadaljnjih uspehov pri delovanju Šanghajske organizacije ter s tem posledično tudi stabilnejše mednarodne skupnosti.

7 LITERATURA

1. Alehin, E. V. 2005. **Geopolitika**. Penza: Federal'noe agenstvo po obrazovaniju, penzenskij gosudarstvennyj universitet. Dostopno prek: Twirpx.
2. Andersen, Derek. 2010. A tale of terror and tragedy. *Russia Today*, 23. oktober. Dostopno prek: <http://rt.com/news/prime-time/a-tale-of-terror-and-tragedy/> (9. oktober 2012).
3. *APEC.ru 2012*. Dostopno prek: <http://rus.apec2012.ru/> (4. september 2012).
4. Aris, Stephen. 2009. The Shanghai Cooperation Organization: »Tackling the Three Evils«. A Regional Response to Non-traditional Security Challenges or an Anti-Western Bloc? *Europe-Asia Studies* 61 (3). Dostopno prek: <http://web.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=16&hid=112&sid=c0553897-65c8-401c-a546-a4161d1ea0e9%40sessionmgr113> (17. avgust 2012).
5. Ašenkamp, N. N. in S. V. Pogorel'skaja. 2005. **Sovremennaja geopolitika Rossii**. Moskva: Akademija GPS MČS Rossii. Dostopno prek: Twirpx.
6. Bahrušin, S. V. in E. A. Kosminski. 1941. Barbarske države in Bizanc. V *Zgodovina diplomacije*, ur. V. P. Potemkin, 82–107. Moskva: Državna družbeno-ekonomska založba.
7. Bahrušin, S. V. in S. D. Skazkin. 1941. Diplomacija v XVI. stoletju. V *Zgodovina diplomacije*, ur. V. P. Potemkin, 178–96. Moskva: Državna družbeno-ekonomska založba.
8. Bailes, J. K. Alyson in Pál Dunay. 2007. The Shanghai Cooperation Organization as a regional security institution. V *The Shanghai Cooperation Organization*, ur. Alyson J. K. Bailes, Pál Dunay, Pan Guang in Mikhail Troitskiy, 1–29. Stockholm: SIPRI, Policy Paper No. 17. Dostopno prek: http://www.voltairenet.org/IMG/pdf/SIPRI-Shangai_Coop_Org.pdf (31. oktober 2012).
9. Baljazin, V. 2009. *Vek bol'šoj politiki: Nikolaj I, ego syn Aleksandr II, ego vnuk Aleksandr III*. Moskva: OLMA Media Grupp.
10. Baryšnikov, D. N., R. V. Kostjuk in S. L. Tkačenko. 2009. *Effektivnost' diplomatii*. Sankt-Peterburg: Sankt-Peterburgskij gosudarstvennyj universitet, Fakul'tet meždunarodnyh otnošenij.

11. Baškirova, Valerija, Aleksandr Solov'ev in Vladislav Dorofeev. 2012. *Geroi 90-h. Ljudi i den'gi: Novejšaja istorija kapitalizma v Rossii*. Moskva: Kommersant.
12. Bebler, Anton. 2009. Politika Evropske unije do Ruske federacije. V *Evropska unija od A do Ž*, ur. Sabina Kajnič in Damjan Lajh, 290–4. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
13. --- 2012. *Posvet v organizaciji Društva Slovenija-Rusija, ob dvajsetletnici vzpostavitve diplomatskih odnosov med Republiko Slovenijo in Rusko federacijo*. Ljubljana, 17. april.
14. Belašov, Ivan Ivanovič. 2004. ***Geopolitičeskie interesy v strukture sovremennogo političeskogo processa***. Stavropol': Ministerstvo obrazovanja Rossijskoj Federaciji. Stavropol'skij gosudarstvennyj universitet. Dostopno prek: Twirpx.
15. Benko, Vlado. 1987. *Mednarodni odnosi*. Ljubljana: Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo.
16. --- 1997. *Znanost o mednarodnih odnosih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
17. --- 2000. *Sociologija mednarodnih odnosov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
18. Bezrukov, Mikhail E. 1994. Institutional Mechanisms of Russian Foreign Policy. V *The Emergence of Russian Foreign Policy*, ur. Leon Aron in Kenneth M. Jensen, 67–80. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press.
19. Bojinović Fenko, Ana. 2010. *Premoščanje ločnice med proučevanjem mednarodnih odnosov in zunanje politike: Primer mednarodnega regionalizma*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
20. Boljatko, A. V, ur. 2008. *Šanhajskaja organizacija sotrudničestva: k novym rubežam razvitija*. Moskva: Institut Dal'nego Vostoka RAN.
21. Bridge, Robert. 2011. One Eurasian Union, please. And hold the imperialism! *Russia Today*, 19. oktober. Dostopno prek: <http://rt.com/politics/union-putin-integration-soviet-207/> (4. september 2012).
22. Bučar, Bojko. 1993. *Mednarodni regionalizem - Mednarodno večstransko sodelovanje evropskih regij*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
23. Calhoun, Craig. 2011. Foreword. V *Russia: The Challenges of Transformation*, ur. Piotr Dutkiewicz in Dmitri Trenin, 11–18. New York: New York University Press.

24. Danilevskij, Nikolaj. 1864/2008. *Rossija i Evropa*. Moskva: Institut ruskoj civilizaciji. Dostopno prek: Twirpx.
25. *Deklaracija o ustanovitvi Šanhajske organizacije za sodelovanje – Deklaracija o sozdaniu Šanhajske organizacije sotrudičestva*. 2001. Dostopno prek: <http://russian.china.org.cn/russian/43327.htm> (7. oktober 2012).
26. Dodds, Klaus. 2007. *Geopolitics: A Very Short Introduction*. Oxford: University Press. Dostopno prek: Google books.
27. Dugin, Aleksandr. 1999. *Osnovy geopolitiki*. Moskva: Arktogeja. Dostopno prek: Twirpx.
28. --- 2007. *Geopolitika postmoderna*. Sankt-Peterburg: Amfora. Dostopno prek: Twirpx.
29. --- 2011. *Geopolitika*. Moskva: Gaudeamus.
30. Frelih, Polona. 2011. Cannes je minil, na vrsti je Sankt Peterburg. *Delo*, 7 (8. november).
31. Frolenkov, V. S. 2008. Politiko-ekonomičeskie interesy v Central'noj Azii glavnyh mirovyh i regional'nyh aktorov. V *Šanhajskaja organizacija sotrudičestva: k novym rubežam razvitija*, ur. A. V. Boljatko, 63–90. Moskva: Institut Dal'nego Vostoka RAN.
32. Gadžiev, K. S. 2011. *Geopolitika*. Moskva: Jurant.
33. Generalna skupščina. 1994. *Declaration on Measures to eliminate international terrorism annex – Aneks k Deklaraciji o ukrepih za preprečevanje mednarodnega terorizma*, A/RES/49/60, sprejeta 9. decembra 1994. Dostopno prek: <http://www.un.org/documents/ga/res/49/a49r060.htm> (9. oktober 2012).
34. Gerasimov, G. I. 2008. *Istorija sovremennoj Rossii: poisk i obretenie svobody (1985–2008)*. Moskva: Institut obščestvennogo proektirovanija.
35. Jazbec, Milan. 2009. *Osnove diplomacije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
36. Klabbbers, Jan. 2002. *An introduction to international institutional law*. Cambridge: Cambridge University Press.
37. Kolosov, V. A. in N. S. Mironenko. 2001. *Geopolitika i političeskaja geografija*. Moskva: Aspent Press. Dostopno prek: Twirpx.
38. Kortunov, S. V. 2009. *Sovremennaja vnešnaja politika Rossii. Strategija izbiratel'noj vovlečennosti*. Moskva: Gosudarstvennyj universitet, Vysšaja škola ekonomiki.

39. Kuchins, Andrew C. 2011. The Obama Administration's »Reset Button« for Russia. V *Russia: the challenges of transformation*, ur. Piotr Dutkiewicz in Dmitri Trenin, 327–52. New York: New York University Press.
40. *Liberal'no-demokratičeskaja partija Rossii*. Dostopno prek: <http://ldpr.ru/> (5. oktober 2012).
41. Lo, Bobo. 2008. *Axis of convenience: Moscow, Beijing and the new geopolitics: Royal Institute of International Affairs*. Baltimore: Brookings Institution Press. Dostopno prek: Google Books.
42. --- 2011. Russia: The Eastern Dimension. V *Russia: the challenges of transformation*, ur. Piotr Dutkewitz in Dmitri Trenin, 353–82. New York: New York University Press.
43. Luzjanin, S. G. 2008. Central'naja Azija v regional'nom i global'nom kontekstah. Resursy ŠOS. V *Šanhajskaja organizacija sotrudničestva: k novym rubežam razvitija*, ur. A. V. Boljatko, 42–62. Moskva: Institut Dal'nego Vostoka RAN.
44. Lyne, Roderic. 2011. The Imaginary Curtain. V *Russia: the challenges of transformation*, ur. Piotr Dutkewitz in Dmitri Trenin, 271–99. New York: New York University Press.
45. Mackinder, Halford. 1904/1998. The Geographical Pivot of History. V *The Geopolitics Reader*, ur. Gearóid Ó Tuathail, Simon Dalby in Paul Routledge, 27–31. London in New York: Routledge.
46. Marinčenko, A. V. 2009. **Geopolitika**. Moskva: INFRA-M. Dostopno prek: Twirpx.
47. Matveev, V. A. 2008. Pjat' let ekonomičeskogo sotrudničestva stran-členov ŠOS. Problemy i perspektivy. V *Šanhajskaja organizacija sotrudničestva: k novym rubežam razvitija*, ur. A. V. Boljatko, 110–28. Moskva: Institut Dal'nego Vostoka RAN.
48. Meddržavno sodišče. 1949. *Reparation for injuries suffered in the service of the United Nations*. Dostopno prek: <http://www.icj-cij.org/docket/files/4/1835.pdf> (16. avgust 2012).
49. Medvedev, Dmitrij. 2009. *Rossija vperjod!*. Dostopno prek: http://www.gazeta.ru/comments/2009/09/10_a_3258568.shtml (4. september 2012).

50. Ministrstvo za zunanje zadeve Ruske federacije. 1993. *Konstitucija Rossijskoj Federaciji*. Dostopno prek: <http://www.mid.ru/bdomp/ns-osndoc.nsf/e2f289bea62097f9c325787a0034c255/f6a4d220dac8208343256b0a00284a6b!OpenDocument> (3. avgust 2012).
51. --- 2000. *Koncepcija nacional'noj bezopasnosti Rossijskoj Federaciji*. Dostopno prek: <http://www.mid.ru/bdomp/ns-osndoc.nsf/e2f289bea62097f9c325787a0034c255/b8d88f7503bc644fc325752e0047174b!OpenDocument> (4. september 2012).
52. --- 2008. *Koncepcija vnešnej politiki Rossijskoj Federaciji*. Dostopno prek: <http://www.mid.ru/bdomp/ns-osndoc.nsf/e2f289bea62097f9c325787a0034c255/d48737161a0bc944c32574870048d8f7!OpenDocument> (2. avgust 2012).
53. --- 2009a. *Koncepcija protivodejstvija terrorizmu v Rossijskoj Federaciji*. Dostopno prek: <http://www.mid.ru/bdomp/ns-osndoc.nsf/e2f289bea62097f9c325787a0034c255/e40976b35e96a263c3257743002af102!OpenDocument> (4. september 2012).
54. --- 2009b. *Strategija nacional'noj bezopasnosti Rossijskoj Federaciji do 2020 goda*. Dostopno prek: <http://www.mid.ru/bdomp/ns-osndoc.nsf/e2f289bea62097f9c325787a0034c255/8abb3c17eb3d2626c32575b500320ae4!OpenDocument> (10. oktober 2012).
55. --- 2010a. *Voennaja doktrina Rossijskoj Federaciji*. Dostopno prek: <http://www.mid.ru/bdomp/ns-osndoc.nsf/e2f289bea62097f9c325787a0034c255/2a959a74cd7ed01f432569fb004872a3!OpenDocument> (17. avgust 2012).
56. --- 2010b. *Vnešnepolitičeskaja i diplomatičeskaja dejatel'nost' Rossijskoj Federaciji v 2010 godu. Obzor MID Rossii*. Dostopno prek: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/5837bbe2727d8c3dc32576e9003ad888 (5. september 2012).
57. --- 2011. *Stenogramma interv'ju Ministra inostrannyh del Rossii S. V. Lavrova predstaviteljam SMI po itogam učastija v zasedanii Soveta ministrov inostrannyh del Šanhajskoj organizaciji sotrudničestva, Alma-Ata, 14. maja 2011*. Dostopno prek: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/D7BDF81A60CC75AFC32578900051D87A (13. september 2011).

58. --- 2012a. *Vystuplenie Ministra inostrannyh del Rossii S. V. Lavrova na zasedanii SMID ŠOS, Pekin, 11 maja 2012 goda*. Dostopno prek: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/41E3B2198F9C3117442579FB00248882 (3. september 2012).
59. --- 2012b. *Vystuplenie Ministra inostrannyh del Rossii S. V. Lavrova v MGIMO (U) MID i otvety na voprosy studentov, Moskva 1 sentjabrja 2012 goda*. Dostopno prek: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/FC750DE78E067ECE44257A6C003E9B7E (3. september 2012).
60. --- 2012c. *Interv'ju Ministra inostrannyh del Rossii S. V. Lavrova telekanalu »Sky News Arabia«*. Dostopno prek: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/A5A5CC43241A074544257A5E0036546E (4. september 2012).
61. --- 2012č. *Vystuplenie i otvety Ministra inostrannyh del Rossii S. V. Lavrova na voprosy SMI v hode brifinga »na poljah« zasedanija ministrov inostrannyh del i trgovli stran-učastnic ATEŠ, Vladivostok, 5 sentjabrja 2012 goda*. Dostopno prek: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/E173E3F80F0EFC9144257A70004EC4F5 (6. september 2012).
62. --- 2012d. *Interv'ju Ministra inostrannyh del Rossii S. V. Lavrova gazete »Kommersant'«, opublikovannoe 3 oktjabrja 2012 goda*. Dostopno prek: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/43322DCFE93D88EA44257A8C0024041F (9. oktober 2012).
63. --- 2012e. *Ukaz Prezidenta Rossijskoj Federacii ot 7 maja 2012 goda No. 605 »O merah po realizacii vnešnepolitičeskogo kursa Rossijskoj Federacii«*. Dostopno prek: <http://www.mid.ru/bdomp/ns-osndoc.nsf/e2f289bea62097f9c325787a0034c255/0d9e14cf601a08b3442579fa00364f6c!OpenDocument> (27. oktober 2012).
64. Neumann, Iver B. 1996. *Russia and the idea of Europe. A study in identity and international relations*. London: Routledge.
65. Orlov, A. S., V. A. Georgiev, N. G. Georgieva in T. A. Sivohina. 2012. *Istorija Rossii*. Moskva: Moskovskij gosudarstvennyj universitet im. M. V. Lomonosova, Istoričeskij fakul'tet.

66. Osetrov, A. V. 2008. Dejatel'nost' Regional'noj antiterrorističeskoj struktury ŠOS po protivodejstvuju terrorizmu v Central'noj Azii (2004–2005 gg.). V *Šanhajskaja organizacija sotrudničestva: k novym rubežam razvitija*, ur. A. V. Boljatko, 246–55. Moskva: Institut Dal'nego Vostoka RAN.
67. Ó Tuathail, Gearóid. 1998. Thinking Critically About Geopolitics. V *The Geopolitics Reader*, ur. Gearóid Ó Tuathail, Simon Dalby in Paul Routledge, 1–12. London in New York: Routledge.
68. Pavlovskij, Igor'. 2008. *Politika nacional'nyh interesov Rossii: vektor razvitija sovremennoj Rossii*. Moskva: Zebra.
69. Parker, Geoffrey. 1997. *Zahodna geopolitična misel v dvajsetem stoletju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
70. Peskov, Jurij Semenovič. 2007. *SSSR - KNR: ot konfrontacii k partnerstvu*. Moskva: Institut Dal'nego Vostoka RAN.
71. Predsednik Rusije, uradna spletna stran. 2007. *Diplomacy and External Affairs. Speech and the Followind Discussions at the Munich Conference on Security Policy*. Dostopno prek: http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2007/02/10/0138_type82912type82914type82917type84779_118123.shtml (4. september 2012).
72. --- 2012. *Zajavlenie dlja pressy po itogam rossijsko-beloruskih peregovorov*. Dostopno prek: <http://www.kremlin.ru/video?page=2> (1. junij 2012).
73. *Predstavništvo Zvezne agencije Rossotrudničestvo, Ruski center znanosti in kulture v Sloveniji*. Dostopno prek: <http://svn.rs.gov.ru/> (5. oktober 2012).
74. Premier Rusije, uradna spletna stran. 2012. *Poseschenie innovacionnogo centra »Skolkovo«*. Dostopno prek: <http://premier.gov.ru/news/item/20784/> (12. oktober 2012).
75. Radio EHO Moskvy. 2005. *Interv'ju: Otdaem li rossijskie granicy? Delimitacija granic s Kazahstanom*. 17. januar. Dostopno prek: <http://echo.msk.ru/interview/34049/> (5. oktober 2012).
76. Schleifer, Andrei in Daniel Treisman. 2011. Why Moscow Says No. A Question of Russian Interests, Not Psychology. *Foreign Affairs* 90 (1): 122–38.
77. Sestanovich, Stephen. 2008. What Has Moscow Done? Rebuilding U.S.-Russian Relations. *Foreign Affairs* 87 (6): 12–28.

78. Simoniti, Iztok. 1997. Uvod. V *Zahodna geopolitična misel v dvajsetem stoletju*, Geoffrey Parker, 7–62. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
79. Slovar slovenskega knjižnega jezika. 2012. *Prostranstvo*. Dostopno prek: Dikul.
80. *Sporazum o krepitvi zaupanja v vojaški sferi v obmejnih območjih – Soglašenje ob ukreplenii doverija v voennoj oblasti v rajone granicy*. 1996. Dostopno prek: <http://www.akdi.ru/gd/proekt/056413GD.SHTM> (31. oktober 2012).
81. *Sporazum o skupnem zmanjševanju oboroženih sil v obmejnih območjih – Soglašenje o vzaimnom sokraščeenii vooružjonnyh sil v rajone granicy*. 1997. Dostopno prek: <http://www.pavlodar.com/zakon/?dok=03436&ogl=all> (31. oktober 2012).
82. Strižova, I. M. in N. M. Terehova. 2007. *Rossija i ee koloniji: kak Gruzija, Ukraina, Moldavija, Pribaltika i Srednjaja Azija vošli v sostav Rossii*. Moskva: Izdatel'stvo DAR'.
83. *Sunday's Zaman*. 2012. Shanghai Cooperation Organization group admits Afghanistan as observer, 7. junij. Dostopno prek: http://www.todayszaman.com/newsDetail_getNewsById.action?newsId=282795 (2. september 2012).
84. *Šanghajska organizacija za sodelovanje, uradna spletna stran*. Dostopno prek: <http://www.sectso.org/EN/index.asp> (15. junij 2011).
85. *Šanghajska konvencija bojevanja proti terorizmu, separatizmu in ekstremizmu – Šanhajskaja konvencija o bor'be s terorizmom, separatizmom i ekstremizmom*. 2001. Dostopno prek: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1168301> (8. oktober 2012).
86. Tchoubarian, Alexander. 1994. *The European idea in history in the nineteenth and twentieth centuries: a view from Moscow*. Dostopno prek: Google books.
87. Tjutčev, Fjodor Ivanovič. 1866/1987. *Polnoe sobranie stihotvorenij*. Dostopno prek: Twirpx.
88. Trenin, Dmitri. 2009. Russia's Spheres of Interest, not Influence. *The Washington Quarterly*, October. Dostopno prek: http://content.epnet.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/pdf23_24/pdf/2009/WQA/01Oct09/44302826.pdf?T=P&P=AN&K=44302826&EbscoContent=dGJyMNLr40SeprU4yOvsOLCmr0meprJSs6e4SraWxWXS&ContentCustomer=dGJyMPGurkmuqbRIuePfgexy%2BEu3q64A&D=mth (12. september 2011).

89. --- 2011a. Of Power and Greatness. V *Russia: the challenges of transformation*, ur. Piotr Dutkiewitz in Dmitri Trenin, 407–29. New York: New York University Press.
90. --- 2011b. *Post-imperium: a Eurasian story*. Washington, D. C.: Carnegie Endowment for International Peace.
91. Troitskiy, Mikhail. 2007. A Russian perspective on the Shanghai Cooperation Organization. V *The Shanghai Cooperation Organization*, ur. Alyson J. K. Bailes, Pál Dunay, Pan Guang in Mikhail Troitskiy, 30–45. Stockholm: SIPRI, Policy Paper No. 17. Dostopno prek: http://www.voltairenet.org/IMG/pdf/SIPRI-Shangai_Coop_Org.pdf (31. oktober 2012).
92. Tsygankov, Andrei P. 2010. *Russia's Foreign Policy. Change and Continuity in National Identity*. Plymouth, UK: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
93. Türk, Danilo. 2007. *Temelji mednarodnega prava*. Ljubljana: GV Založba.
94. *Ustanovna listina Šanhajske organizacije za sodelovanje – Hartija Šanhajske organizacije sotrudičestva*. 2002. Dostopno prek: http://www.chinadaily.com.cn/china/2006-06/12/content_614628.htm (17. avgust 2012).
95. *Ustanovna listina Združenih narodov – Ustav OON*. 1945. Dostopno prek: <http://www.un.org/ru/documents/charter/> (9. oktober 2012).
96. Varnostni svet. 2001. *Resolucija 1373, S/RES/1373/2001*. Dostopno prek: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1373%282001%29 (8. oktober 2012).
97. Vasil'ev, L. E. 2008. *Problemy bezopasnosti v Central'noj Azii: bor'ba s terrorizmom, separatizmom i ekstremizmom v formate ŠOS*. V *Šanhajskaja organizacija sotrudičestva: k novym rubežam razvitija*, ur. A. V. Boljatko, 224–45. Moskva: Institut Dal'nego Vostoka RAN.
98. Vlada Ruske federacije, uradna spletna stran. 2011a. *Interv'ju Predsedatelja Pravitel'stva Rossijskoj Federacii V. V. Putina*. Dostopno prek: <http://premier.gov.ru/events/pressconferences/16755/> (19. oktober 2011).
99. --- 2011b. *Predsedatel' Pravitel'stva Rossijskoj Federacii V. V. Putin prinjal učastie v zasedanii Soveta Glav pravitel'stv gosudarstv-členov ŠOS v rasshirennom Sostave*. Dostopno prek: <http://premier.gov.ru/events/news/16987/print/> (6. avgust 2012).

100. Watanabe, Kōji, ur. 1999. *Engaging Russia in Asia Pacific*. Tokio: Japan Center for International Exchange.
101. Yihuang, Zhou. 2004. *China's diplomacy*. Beijing: China intercontinental press.
102. Youtube. 2011. *Evrazijskij proekt dlja Rossii (professor A. G. Dugin)*. Dostopno prek: http://www.youtube.com/watch?v=nGx3lykIT_s (11. marec 2012).
103. Zaderej, N. V. 2008. *Nesuščaja konstrukcija novogo poljusa global'noj ekonomiki*. V *Šanhajskaja organizacija sotrudničestva: k novym rubežam razvitija*, ur. A. V. Boljatko, 152–60. Moskva: Institut Dal'nego Vostoka RAN.
104. Zhangozha, Rustem. 2011. Russia and the Newly Independent States of Central Asia: Relations Transformed. V *Russia: the challenges of transformation*, ur. Piotr Dutkiewicz in Dmitri Trenin, 383–405. New York: New York University Press.
105. Zhao, Huasheng. 2004. *Security Building in Central Asia and the Shanghai Cooperation Organization*. Dostopno prek: http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/coe21/publish/no2_ses/4-2_Zhao.pdf (2. avgust 2012).
106. Zimonin, V. P. 2008. Šanhajskaja organizacija sotrudničestva i Evrazijskoe izmerenie bezopasnosti. V *Šanhajskaja organizacija sotrudničestva: k novym rubežam razvitija*, ur. A. V. Boljatko, 184–223. Moskva: Institut Dal'nego Vostoka RAN.